

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:

SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU

Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON: 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL

PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 18

SAMBATA 18 Iunie 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Ovid Densușianu

Moartea profesorului Ovid Densușianu — îndoliază deopotrivă știința filologică și cultura românească, reprezentate de el cu un prestigiu și o autoritate cari trecuseră de mult hotarele țării. Pierderea lui neașteptată e cu atât mai durerosă resimțită cu cât ea vine să se înscrie, — la scurt răstimp după aceea încercată prin dispariția poetului Octavian Goga și a savantului doctor Gh. Marinescu — pe răbojul tristelor aducerii aminte care ne sunt date celor rămași în urma lor.

Talentul și meritele excepționale creiază îndatoriri deosebite, neștiute de acei cari trec prin viață — simpli consumatori anonimi — fără să adauge vreo fărâmiță proprie la bunurile spirituale ale societății ce-i ocrotește. Pe umerii plâpândeii ființe pământești a profesorului Ovid Densușianu apăsă greua răspundere și datoria morală de a duce la bun sfârșit monumentala-i lucrare „Histoire de la langue roumaine”, operă exemplară de probitate, documentare și pătrundere științifică.

Ca titular, din 1901, al catedrei de filologie romanică și literatură română la facultatea de litere bucureșteană, unde venise cu o admirabilă pregătire de specialitate câpătată la „Ecole des hautes études” și „Ecole de Chartes”, ca elev al ilustrului filolog francez Gaston Paris, tânărul erudit român avea să formeze, timp de aproape patru decenii, generații de cărturari și cercetători ai graiului românesc, crescuți într-o atmosferă de strictă disciplină științifică.

Ținuta lui intelectuală, de o rară eleganță și discreție, adăoga meritelor omului de știință și pedagogului care puneă o punctualitate exemplară în îndeplinirea obligațiilor profesionale, farmecul unei personalități a cărei delicată sensibilitate vibrase înfiorată de atingerea harului poeziei.

Ovid Densușianu a fost poet și descizător de drumuri, călăuzitor spre alte orizonturi al poeziei românești din preajma marelui măcel și după război.

Pseudonimul Ervin, îndărătul căruia se ascundea, era întâlnit sub versuri revoluționare ca factură, versuri albe, cu metrul neregulat, desvăluind un fond de simțire lesne îndurerată, o sensibilitate neliniștită, frământată de întrebări, ușor ostentivă în expresie. Autoritatea lui ca îndrumător al revistei „Viața nouă” și propria-i contribuție poetică au fost hotărâtoare, cu câteva decenii în urmă, pentru înviorarea lirice românești, orientând-o, prin cultivarea nuanței și a muzicalității interioare, către un climat mai prielnic, acela al poeziei simboliste.

Ovid Densușianu a iubit viața cu frenezia, a cântat-o și a propovăduit-o cu o stăruință surprinzătoare pentru omul de știință metodic, firească însă pentru artistul desăvârșit care a fost deopotrivă. În măsura în care operele literare și artistice pot fi socotite edificatoare pentru biografia sufletească a celor cari le-au zămislit, aceste versuri din „Limnuri Albe” semnate de poetul Ervin, sunt indicațiuni prețioase pentru pasionata înțelegere și dragostea lui de viață, nu numai în sensurile ei decantate, dar chiar în multiplele-i înfățișări concrete:

Privește'n jurul tău -- e marea
Vieții: pleacă și o'nfruntă,
Imbată-ți ochii'n contemplarea
Minunilor ce te așteaptă:
Trăște -- mergi oriunde soarta
Te'ndreapță.

UNIVERSUL LITERAR

Inceputurile poeziei noi în Franța Isvoarele simbolismului românesc

de N. DAVIDESCU

În problema esteticii simboliste, greutatea de căpetenie este circumscrierea noțiunilor mănuite. Trebuie astfel, să găsim mai întâiu sensul cât mai hotărât al cuvântului symbolism și, după aceea, cadrul de spațiu și timp literar la care trebuie aplicat. Existența poeziei simboliste nu trebuie dar privită ca un fenomen de generație spontană, asemănătoare șoarecilor lui Van Helmonth ieșiți peste noapte din cojile de nucă. Literatura simbolistă este unul din aspectele de firească evoluție a scrisului și, ca atare, își are o origină, cauze determinate, o desfășurare explicabilă și o așezare cu riguroase raporturi de cauzalitate în lanțul fenomenelor literare.

În Franța, de exemplu, apare pela 1867 volumul lui Baudelaire „Les Fleurs du Mal”, precedat de o serie întregă de traduceri din Edgar Poë. Literatura franceză plutea încă în plin

Raffet

Ulița Goliei din Iași (1839)

DESPRE O DEFINIȚIE A POESIEI

(Magia sugeslivă)

de VAL. AL. GEORGESCU

A căuta o definiție a poeziei este o zadarnică ambiție, dar o durabilă tentație. În această direcție o cucerire mare a putut fi considerată exigența „de la musique avant toute chose”, deși Carlyle definise de mult poezia ca fiind termenul către care, în expresia ei patetică, tinde orice gândire profund muzicală. Căruia la capătul unui secol, Jean Cassou îi va răspunde: „Le poète est avant tout l'être chez qui les mots et les sentiments s'arrangent instinctivement en musique et en images”.

Muzică și imagini în care un demon sau un Dumnezeu reface drumul spre sursele vieții, acolo unde scripesc esențele lucrurilor.

Muzică, poezia va fi totdeauna prin țesătura respiratorie a ritmului și prin calitatea melodică, eufonică, a cuvintelor. Ritmul, acea „ordonnance variable de l'espace et du temps” studiat în ultimul timp de un Robert de Souza Georges Lote, Le Père Marcel Joussé și de Pius Servien rămâne încă un mister. Un fapt pare cert: viața este ritm, și prin ritm poezia se reintegrează în actul vieții. Cum însă ritmul depășește poezia, este mai just să spunem că prezența ritmului atrage faptul poetic în lumea mistelor lirice din care se împărtășesc rugăciunea, muzica, dansul și iubirea.

Înțeles ca suport al misterului liric și ca act vital, ritmul se sustrage unei definiții aritmetice, deși Pius Servien l-a putut închide într'un limbaj matematic, cifrat. Mai mult încă, în actul poetic, ritmul se poate impune prin prezențe împlinite, cât și printr'un necesar deficit, în contrast nostalgic față de imposibila plenitudine bănuită. Versul liber rămâne just tocmai prin putința de-a conține, când trebuie, acest deficit necesar și nostalgic, în ritmul său.

„L'avion tisse les fils télégraphiques
et la source chante la même chanson
au rendez-vous des cochers l'apérifit
est orangé
mais les mécaniciens des locomotives
ont les yeux blancs”
(Ph. Soupault: Rose des vents).

Pe scheletul emotiv al ritmului, calitățile melodice ale cuvintelor se înfășoară ca o inflorescență carnație. Melodia nu este nici poezie nici poetică prin ea însăși. Dar misterele lirice se leagă și se descarcă mai ușor într'un aer irizat, în infinite proporții, de note pline, de fatale stridențe (Maurice Grammont — Le vers français, ses moyens d'expression, son harmonie), de neașteptate împerecheri fraterne sau voluptuoase, de sunete:

„Survol ni violent ni mol ni sûr
d'abîmes béants gardé par des anges
Une image un poignard parfums et ciel
d'orage,
tendre tentation mélodieux mélange”
(Val. A. Georgescu-Apprentissages, Dancing).

După ce am identificat poezia cu iubirea, cu viața care se preface în elan liric, vom înțelege mai ușor de ce eufonia a putut să apară tot mai mult o vitală mimică bucală, un gest elementar pe care larynxul îl captează pentru a-l transforma în eufonie (Père Marcel Joussé). Deliciu respirator, dar și de licu de articulație, eufonia va fi surprinsă de un poet ca André Spire în cenestesia pe care ne-o comunică aparatul bucal când încearcă, gustă și cântărește „la pulpe verbale”.

Prezența poeziei însă nu devine iminentă decât prin apariția imaginii în atmosfera magnetică a acesteia „danse buccale” de care vorbește André Spire. Imaginea, „une forme magique du principe de l'identité” va spune Pierre Guéguen, nu este floare gratuită, nici grăunte de aur eliberat din rezervoarele retorice. În actul poetic, ea nu poate fi decât o punte către ceva care se refuză, o sondă într'un fecund necunoscut, o pasageră temniță aeriană a lucrurilor cu tot destinul lor variabil, străbătut de umbre și luminile misterioaselor analogii.

Se pare însă că actul poetic nu și consumă traectoria care să-l ancoreze în indestructibil mister liric decât în clipe când, perpetuându-l, ființa noas-

tră se oprește în fața netălmăcitului „farmec”, mistical „charme” al Abatelui Bremond.

În această clipă solemnă, emoția vulgară a inimii e'nfrântă de totala alunecare spre sursele vieții, unde omul își împlinește destinele și'ncerce, amănunțat, pe cel care este unică Ființă.

Astfel poezia devine arena în care se joacă pentru omul modern aventura absolutului. Rând pe rând inger și demiurg, poetul se desbracă de toate servituțiile lui umane, pentru a striga, apoi, cu Goethe: „în timp ce omul în nelinistea lui rămâne mut, un zeu mi-a dat să spun ceea ce sufăr”. La această împlinire lirică a neliniștii lui, a tuturor neliniștilor, poetul ajunge „par un travail du cœur plus que par un simple travail de mots”, mai puțin prin „tortures verbales” decât prin „impatiences créatrices”. Bogată muzică interioară, aceste creații nerăbdări se pot refuza la infinit unei muzici exterioare, toată din sunete agreabile.

Fruct cules cu întreagă povara lui de raze de soare, poezia tinde să refacă, în momentul de regăsire trecătoare al extazului liric, drumul înapoi, spre soarele din care lucrurile și-au tras confuze și contradictorii pretexte de existență. Pe această limită dintre artă, religie și magie, poezia permite „d'atteindre et d'étendre, en la transfigurant, en la recréant, la réalité par l'Amour”. Frontierele ei se întind considerabil. Mai degrabă decât formă corctetă și încremenită a lumii asimilate de rațiune, poezia se identifică destinului omenes și devenirilor lui turburate. Proza, versul liber, versul natural, gesturile înșle ca și formele rudimentare ale limbajului emotiv pot include în ele poezia și-i pot servi ca mijloc de expresie. De mult poezia a spart norma și versul aritmetic, pentru a popula lumea cu muzica ei misterios revelatoare.

Poezia este, după Baudelaire, „strictement et simplement, l'aspiration humaine vers une beauté supérieure, et la manifestation de ce principe est dans un enthousiasme”.

fecund, ca o apă subterană dar vie, principiu „eliberării eului”. Brunetiere, într'adevăr, găsește în romantism un factor de „emancipare a eului” și arată că s'a ajuns la el „prin întreita înrăurire a Revoluției Franceze, a literaturii Nordului și a filozofiei germane”. Și precizează chiar că influența filozofiei germane însemnează „influența lui Kant și aceea, poate, a lui Fichte care, tocmai în acești ani, începuse să se simtă și în Franța”.

În cadrul acestor premise însă începe deplin aproape și mișcarea simbolistă franceză, care, departe de a fi o negare a romantismului, nu este decât continuarea lui în adâncime. Ceea ce mișcarea franceză dela 1830 a adus în suprafață, cu aproape aceleași elemente artistice și sufletești, a fost întregit, trecând prin Baudelaire, în adâncime, de către mișcarea de mai târziu, dela 1880.

Baudelaire a fost de fapt un romantic; el a fost însă un romantic întîrziat Théophile Gautier, în prefața volumului „Les Fleurs du Mal” spune că: „nimeni, chiar în timpurile mistice ale romantismului, nu a avut mai mult de-

cât Baudelaire respect și dragoste față de maeștri” dar că: „temele lor generoase de poezie se șterseseră ca monetele care, circulând prea mult, își pierd relieful”. A avut astfel puțința să-și dea seama de ceea ce înaintașii săi aduseseră trecător, îndoelnic sau zadarnic și să adune, să selecționeze și să asimileze întregul tezaur de diamant curat din minereurile lor de cărbuni. Poezia lui Baudelaire nu aduce dar decât foarte puține elemente noi și poate chiar nici unul, față de uriașul material al moștenirii de până la apariția lui, a lui Lamartine, Musset, Hugo, Banville sau Gautier. Nici vocabularul, nici felul de alcătuire al imaginilor, nici ideologia generală și nici materialul emotiv, nu alcătuiesc apanagiul lui exclusiv. Vine însă cu o ținută mai sobră, izvorită din eliminarea metodică, îndărjită, răutăcioasă aproape, a unei părți de vocabular, a unei uscăciuni în alcătuirea imaginii, a unui balast de ideologie. Pe când cei dintâi aveau mișcarea frenetică a întâilor pași făcuți de un copil în clipa când a izbutit să se miște singur pe picioare, Baudelaire avea mer-sul sigur și cumpănit, echilibrat și cu

Sărbătoarea cărții

De câțiva ani, se fac eforturi admirabile de a ridica tipăritura literară la rangul ei. Între atâtea festivități sportive, care ajunseser prin surprindere să ne însemneze vremea cu excesele culturii fizice, cartea e chemată să ne amintească anual că Sparta fără Athena n'ar fi fost în stare singură să reverse cunoscuta strălucire istorică peste neamul vechilor Greci. Sărbătoarea cărții a fost concepută la noi de o minte augustă, ale cărei numeroase inițiative întesc toate la realizarea unei mari și complexe armonii românești. E sigur că Regele nostru, care prin fericite inițiative personale a devenit Cap efectiv al Statului, restituind Regalității sensul Ei originar, a respirat îndelung atmosferă eroică a poemelor homerice, a căror frumusețe veșnică alternează exemplar exercițiul gimnastic cu cel spiritual. Niciodată în istoria neamului nostru nu s'a urmărit mai metodic, mai armonios și mai în întregime decât azi desvoltarea virtuților trupesti și sufletești laolaltă. Trăm începuturile unui ciclu complet de cultură românească.

În acest cadru, cu fiecare an, asistăm la instaurarea nobilei datini a Cărții. Se leagă, este drept, hotărîrea Soveranului de acea tradiție voveodală, care își vestise gloria cărturărescă până prin Georgia și Arabia; dar perspectiva istorică a vremii noastre cu cât este mai largă decât momentul ortodox de atunci și mîntea Regală de azi cu cât este mai cuprinzătoare spiritualmente decât venerabila pravoslavnicie a Brâncoveanului!

Căci astăzi, pe lângă tipăritura religioasă, sărbătorim toate direcțiile spiritului, după măsura mereu sporită a înzestrării românești. Sunt cărți de literatură, de filozofie și de știință, care nu s'ar fi tipărit fără reluarea datinei cărții, sunt oameni de litere și de laborator care fără inițiativa regală n'ar fi simțit fiorul creator. O mare însuflețire cărturărescă este cel dintâi rezultat al acestei festivități anuale. Dovadă rie stă activitatea desfășurată de Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol al II-lea” precum și realizările celorlalte edituri particulare, stărnite și ele, din prudența comercială, de noul suflu.

Dar rostul istoric al Sărbătoarei Cărții se va lămurii singur cu vremea. Poate că numai urmașii noștri își vor da seama de măreția și semnificația ei. Noi abia putem vedea și simți că o modificare fundamentală s'a produs în condițiunea de existență a scriitorului român ca și a oricărui alt producător intelectual. Editura Fundației pentru Literatură și Artă „Regele Carol al II-lea” și, sub imboldul acesteia, toate celelalte edituri, au distrus o tristă realitate. Altădată cărturarii și scriitorii cu vocație certă își umpleau dăsgii sau sertarele cu vrafuri de manuscrise, care așteptau ani lungi și aproape nesfârșiți, până ce o întâmplare fericită să le favorizeze tipărirea. Dăsgii unui șincai nu mai pot azi reapărea. Scriitorul contemporan e solicitat mai înainte de a avea ceva prin sertare, este îndemnat de atmosfera vie a epocii să lucreze, să cerceteze, să creeze. Și dacă îndemnul atmosferii nu hotărâște pe vreunul dintre scriitorii mai leneși să însă din toropeală, d. prof. Al. Rosetti, directorul editurii Regale, are felul său decisiv de a interveni.

Noi simțim numai fiorul mobilizării spirituale, pe care îl dă Sărbătoarea Cărții; urmașii noștri îi vor contempla deplina semnificație istorică!

VLADIMIR STREINU

ține limpede urmărite, al omului matur. Toți, firește, fac din punct de vedere fiziologic, aceeași mișcare; unul însă o face cu o precizie imposibilă celor care abia o experimentează. Baudelaire căpăta astfel un aspect rezumativ, integral, de condensare, echivalent cu o adevărată reacțiune. Volumul lui ajungea să fie, în sensul acesta, măsura eliminatoare de unitate în desfășurarea neselectonată a libertăților romantice; îi revenise astfel sarcina să arate, pe cale indirectă, laturile de zădărnici și trecător entusiasm din opera de până atunci a contemporanilor și a predecesorilor săi imediați, prin condensarea într'o operă unică de sinteză a aurlui sufleteș și intelectual, risipit cu mâini înfringurate de beție lirică, a unei întregi generații individualiste.

Logica lucrurilor a făcut, apoi, ca din această operație de selecționare să iasă și un proces de adâncire. Dela această noțiune înainte însă, Baudelaire devine un inovator și un revoluționar. Arta subtilă și diabolică a lui Edgar Poë, pe care el, cel dintâiu, l-a făcut cunoscut

(Urmare în pag. 7-a)

CRONICA LITERARA

AUTORI SI IDEI

de CONSTANTIN FANTANERU

OCTAV ȘULUȚIU: Pe margini de cărți NICHIFOR CRAINIC sau ierarhia lumilor (II)

de ȘTEFAN CARSTOIU

Intr'un număr recent al „Revistei Fundațiilor Regale”, d. Emanoil Bucuța a publicat un articol cu foarte interesante propuneri despre un muzeu al vieții scriitorilor. Un astfel de muzeu nu s'ar alcătui postum, ci piesele sale s'ar aduna pe măsură ce ele s'ar produce, chiar din timpul vieții scriitorilor, după diversele etape ale activității literare.

Unul din rosturile materialului strâns cu o metodă absolut probă, ar fi să întregim o atmosferă proaspătă, în jurul fiecărei din opere. S'ar fixa împrejurările în care au fost scrise, și s'ar stabili momentul luării de contact cu publicul. Toate fazele pătrunderii în conștiința colectivă sunt instructive. Asimilarea sensului de către critică, potrivirea cu gustul consumatorilor de literatură, ajustarea cu nivelul de cultură al epocii, etc., etc.

Ne-am gândit la acest articol cu serioase sugestii al d-lui Bucuța când am citit volumul „Pe margini de cărți”, în care autorul, d. Octav Șuluțiu, a adunat o primă serie din recenziile publicate, de vreo cinci ani, prin reviste și ziare.

Legătura cu articolul d-lui Bucuța ne este îndreptățită cu atât mai mult cu cât d. Șuluțiu se arată oarecum îngrijat de valoarea în sine a recenziilor d-sale și de rostul strângerii lor în volum. Aici se ridică o problemă plină de interes. Intr'adevăr ce valoare pot avea recenziile pe care, ca d. Octav Șuluțiu, le scriu mulți dintre scriitorii, prin reviste și cotidiene, despre operele confrăților lor, îndeplinind numai oficiul de informare intelectuală a publicului, fără a se consacra unei activități critice propriu zise?

Întrebarea așteaptă un răspuns ca o consolare. Pentru că activitatea de critică literară este o funcțiune înrudită de aproape cu gazetăria. Scrise în fuga de a fi la curent cu tot ce se publică, recenziile ar urma să aibă cam aceeași soartă cu articolele gazetărești, cari nu trăiesc mai mult de o zi. De aceea o muncă inconsistentă desfășurată într'un domeniu atât de delicat ca al creației literare, este în mod firesc însoțită de sentimentul zădărniceii lucrurilor efemere. Ca să nimicească încercuțivă acest sentiment al zădărniceii, pe care îl are ca mulți care exercită aceeași funcție, d. Șuluțiu scrie o *Lămurire* și un articol ad-hoc *Intre cronică și critică literară*. Străduindu-se ușor patetică este de a arăta că recenziile strânse în volum „se sudează între ele grație unei atitudini generale, categoric critice, desprinsă de interese sau patimi, ca și de orice considerente streine adevăratei judecări a literaturii, și grație și unui mod personal de a vedea fenomenul literar... și apoi că: „În împrejurările de confuzii spirituale prin care trecem, mărturisirea unui crez criticist obiectiv și mai ales cinstit e necesară și bună... Argumentul decisiv însă care justifică volumul și-i luminează valoarea, ni se pare că îl pune d. Șuluțiu, în fraza următoare: „Pentru că mai cred în literatură încă, în viitorul ei și în valoarea ei umană, și în literatura românească și în rostul ei românesc și în special, pentru că mi se pare jalnic ca ea să se piardă sugrumată de neadevăruri cari o pot falsifica, pentru că în mod cinstit cred în autonomia fenomenului literar față de orice alt fenomen, am încheiat acest volum modest de cronici, care, în toate aspectele variate, dar nu disparate, ale lor, mărturisesc o aceeași preocupare și o aceeași pasiune pentru înțelegerea obiectivă a celuiui fenomen” (pag. 9). Conținutul acestei declarații face inutilă îngrijorarea d-lui Șuluțiu asupra valorii volumului d-sale de recenzii. Pentru că ele reprezintă credința și pasiunea autorului pentru fenomenul literar în genere și pentru creația românească în special. Și ele trebuie să dureze, ca tot ce isvorește din credințe și pasiuni adevărate. De unde vine totuși îndoiala d-lui Șuluțiu? Din aceea că d-sa se gândește de fapt mai mult la *critica literară*, pe care o deosebește funcțional de cronica literară. „Critica literară”, precizează autorul — are deci datoria — să stabilească valoarea unei opere. Pentru asta ea are instrumentele științifice ale analizei și sintezei. După ce a stabilit valoarea unei opere izolate, critica mai cată să arate și poziția acesteia față de celelalte valori dinaintea stabilite și să o așeze pe o scară de valori care se numește ierarhia operei”. Care este misiunea *cronice* literare față de aceea a *criticii* literare, formulată atât de limpe-

de de d. Șuluțiu?

„Cronicarul literar informează numai. Nu în sens meschin, telegrafic, ziaristic al cuvântului. Cronicarul literar informează analizând opera și arătând care este caracterul ei specific. Cronicarul trebuie să pătrundă deci prin analiză în esența intimă a operei. S'ar putea crede că prin aceasta el determină însăși valoarea acelei opere. Totuși el nu o poate face. Valoarea operei de

Octav Șuluțiu

artă nu o poate stabili de cât criticul deoarece cronicarul îi lipsește suficiența depărtare de operă pentru a o face.

A stabili esența unei opere nu înseamnă încă a-i stabili valoarea. Esența acelei opere poate fi alterată de timp. De aceea trecerea timpului e necesară pentru a revizui într-o nouă lumină și în complexul unei întregi activități literare acea operă. Sunt limpezii punctele de plecare ale îngrijorării d-lui Șuluțiu. Deosebirea dintre cronica literară și critica literară i se pare a fi în desavantajul celei dintâi, căci, „pe când prima informează numai, folosindu-se de analiză, a doua emite judecăți de valoare pornind de la analiză, pentru a ajunge la sinteza critică. Cronicarul este redus la amănunt, pe când criticul trebuie să vadă în ansamblu și să situeze în complex realitatea literară”. Astfel stând lucrurile, nu s'ar putea găsi și în cronica literară elemente care să lipsescă din critica literară și să fie socotite un avantaj față de aceasta?

Socotim că da! Operele care rămân moștenire spirituală posterității și de care se ocupă cu prestigiu critica lite-

rară, sunt totdeauna urmărite în trecut, spre momentul lor de producere și fiecare amănunt în dependența sa cu viața autorului, se păstrează și i se interpretează semnificația. Firește, critica istorică se ocupă mai mult de acest material, dar valoarea lui pe planul spiritual nu scade prin aceasta.

Fiindcă faptul esențial este, cum chiar d. Șuluțiu o arată, credința și pasiunea noastră pentru fenomenul literar ca expresie a sufletului uman. Când noi am dori să știm cum se înfățișa volumul poezilor lui Eminescu, în prima lui ediție, din 1884, cum erau copertele, câte pagini a avut, în câte exemplare s'a tipărit, câte s'au vândut, care au fost primii cititori cari le-au ținut în mână și ce-au simțit, — când hrănim sincer această curiozitate, manifestăm o preocupare de ordin spiritual, pentru că ea este accesorie culturii noastre pentru valorile de totdeauna ale umanității. În cazul lui Eminescu, firește, dragostea noastră merge și mai departe și se alimentează din existența celui mai mare geniu poetic românesc! O iubire de calitate aceasta o putem întreține însă deopotrivă chiar pentru scriitorii de un talent mai modest.

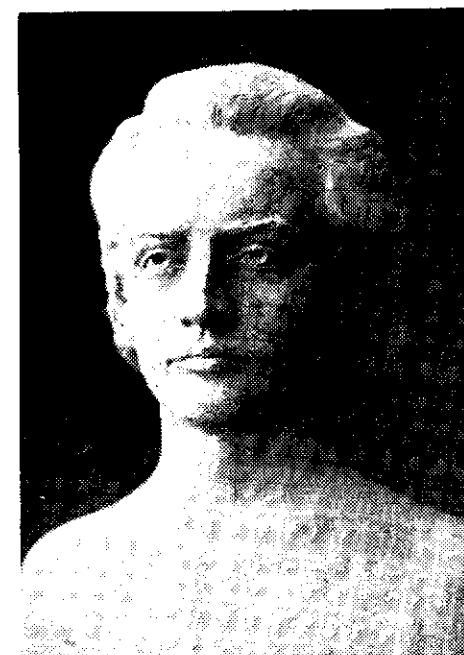
Ba chiar procesul este valabil și invers. Dacă până la o limită, recenziile ne interesează fiindcă ele sunt legate de numele mari ale literaturii, ele se pot valorifica și pe o scară întoarsă, atunci când cronici despre cărți fără importanță, care nu s'au înrădăcinat în memoria posterității, sunt citite cu interes fiindcă ele au fost scrise de autori de mare suprafață intelectuală.

Mărturisim, de pildă, că citim cu interes real *foiletoanele* lui Ilarie Chendi, chiar când vorbește despre nume și cărți cu desăvârșire uitate azi. Se află în pagini ceva din căldura emoțională a epocii, gradul de încordare intelectuală, naivitatea sau gravitatea umană, imponderabili cari vibrează printre rânduri, atunci când acestea au fost întocmite, indiferent de felul lor elogios sau defavorabil, numai din „pasiunea strictă a adevărului, fără părtinire nici ură”. „Buna credință”, „cinstea intelectuală”, „simțul moral”, le cere d. Șuluțiu pentru recenzia literară, înainte de orice. Bine înțeles valoarea ei de document istoric nu poate fi obținută decât pe această cale a corectitudinii profesionale. Mai rămâne să spunem dacă d. Șuluțiu împlinește aceste condiții în volumul d-sale. Vorbim despre autori ca M. Eminescu, Regina Maria, N. Iorga, Lucian Blaga, Gib. I. Mihăescu, obiectivitatea d-lui Octav Șuluțiu n'are cum să fie pusă la îndoială. Mai concludent va fi să-i cercetăm cinstea critică, la o a doua sau a treia serie de recenzii, în care va scrie despre contemporanii săi de vârstă și de preocupări.

Pelerinaj la mormântul lui Eminescu

In ziua de 15 Iunie s'a făcut pelerinaj la mormântul lui Eminescu. Se face în fiecare an și nu va înceta să se facă cât va exista neamul românesc, printre popoarele de cultură. De asta suntem siguri.

Astăzi nu înțelegem cum va fi un alt geniu, pe pământul țării noastre, care să întrecă pe autorul Luceafărului. Nu

Mihail Eminescu

știm de unde se va naște și cum va fi. E cu puțință totuși, ca, după trecerea vremii, să se întrupeze armonii noi, gândiri noi, în limba română, egale cu cele eminesciene. Suntem datori să avem această credință în genul neamu-

lui. Eminescu nu va fi însă niciodată un pisc, care să nu se mai vadă înapoia altui pisc. Ivit la răsăritul vieții noastre spirituale, Eminescu va rămâne pentru totdeauna sus, Luceafăr care să se vadă de pretutindeni, care să lumineze pretutindeni.

Deaceia pelerinajul la mormântul lui, în ziua de 15 Iulie, se va face în fiecare an, cât va dura neamul românesc. Il vor face deobiceiul tinereții. Școlile de băieți și fete, asociațiile studențești, grupuri mai mici sau mai mari, din diverse categorii sociale. Și își exprimă omagiul fiecare în felul său. Duc flori și le așează pe grilajul de la mormânt, pe lespezi și pe piatra bustului. Păstrează momente de reculegere, încearcă să exprime prin cuvinte pietatea din suflet, fac tot ce pot ca să preamărească memoria poetului. Principalul este că se află acolo, cât mai mulți, lângă mormântul în care i se odihnesc oasele, în ziua când a murit, în chipul cum nimeni nu este care să nu știe. Ceva din existența lui nemuritoare plutește în locul acela strâmt din cimitirul Bellu, în florile crescute în țărână, în frunzele teiului de la căpătâiu. Ceva care se transmite ca o împărtășire sfântă celor care au venit în pelerinaj, și nu se uită nici când vor porni în forfota orașului, pe străzile turburătoare. Este ceea ce a rămas, după ce s'a spulberat tot ce a fost pământesc, inefabilul armoniei cerești, din ritmurile geniului:

Pătrunză talanga

Al sării rece vânt;

Deasupra-mi teiul sfânt

Să-și seuture creanga.

Cu „Țara de peste veac”, Nichifor Crainic pășește pe un nou tărâm, în care spațiul concret și timpul se risipesc și dispar, se șterg și apun, așa cum se șterg și apun în amurg ultimele conture de zare, luminată de incendiul de dincolo de ea, adunându-se în stihile nepercepute ale tărâmului de dincolo. Certitudinile și liniștile prinse în apele sufletului din vrăjile amețitoare ale spațiului multorol și din ecurile timpului ce urcă din adânc nu au puterea să dea odihna bine făcătoare a ultimei împăcări. Asemeni lacului ce „cântă n' aiurare și n' fundul lui adună tezaure, — imagini de stele și de lună”, și n' zori le pierde, tot astfel sufletul „își făurește lumi, mijind pe țărnul unde cu gândul doar te n'drumi”. (Lacul). Este în strălucirea fosforescentă a spațiului și n' fulguranța iluzie a timpului, senzația unei amare zădărniceii, de care sufletul nu se poate lipsi și la care totuși nu poate rămâne. Este în fundul conștiinței umane — din ce milenară amintire sau din ce neînvinsă speranță, nu știu, — uitată ca n' cutia Pandorei, — credința că viața de aici, cu toată orbitoarea ei strălucire uneori, este precară și transitorie; credința că viața este un necontentit sbucium între cântec și plâns, iar Arta nu este decât supremul vis, suprema iluzie: Cântecul de Adormire a durerii de a fi. Înflorim — pe țărnul spațiului și timpului — florile Mării Trecei. Ci, undeva, peste spațiu și timp, este un țăr, spre care numai gândul suie.

„Spre țara lui Lerui-Ler

Nu e zbor nici drum de fier, —

Numai lamură de gând,

Numai suflet tremurând

Și vâslas un înger”.

(Țara de peste veac).

Astfel, peste lumea armoniilor din Univers, peste lumea Artei, și iubirii, — forțele misterioase prin care omul gustă splendorile nesfârșite ale lumii, — sufletul presimte „Țărul de dincolo”. Ci singură credința își poate

Nichifor Crainic

desface aripile pentru a croi drum călătoriei din urmă, călătoriei prin marea taină din care nimeni nu s'a mai întors. Abia descifrată în câteva puncte, taina vieții, și legată de cei doi stâlpi — timpul și spațiul — și iată că și aceștia se năruie și n' locul lor apare misterul și mai de neapătruns în care intrăm prin poarta morții:

„Țărul de dincolo de mare.

Învăluitul Finister,

E poate margine de cer

Și poartă către alt mister,

Iar pentru gând cutremurare

Hotar de jar, străjer de ger”.

Este o clipă însă, niciuna ca ea, de un patetism cosmic, echivalentă doar cu clipa căderii dintâi, clipa despărțirii de frumusețile lumii, pentru întoarcerea în veșnicia lumină din care a fost purces. Ci clipa aceasta va să fie cea din urmă și cea mai înaltă din câte au fost. O vărfuire continuă de înălțări, o avântare spre tot mai sus, viața durată în flori de lut va să se înalțe asemenea muntelui cu vârful în nori, pentru a prileji sufletului zborul spre azur. Nici căci ca în piscul muntelui, spiritul nu e mai pur și cerul mai aproape. Toate marile chemări, toate marile schimbări la față, toate cutremurătoarele ispite, în creștet de munte s'au făcut. Ci nu e loc pe lume decât acesta mai ales, pentru desfăcerea de tot ce este pământesc. „Și de pe vârful de munte mă voi sui pe-un nor.

Zi grea, cutremurată va fi, o zi de-adio, Când inima-mi, de tine, fășii voi deslipe-o, Amară frumusețe, pământ rătăcitor”. (Desmărginire).

Iar dincolo de stele, etapa ultimă, desfăcerea supremă a sufletului și de ce a mai rămas ca zgură a părerilor de rău din îndepărtata viață pământescă, pentru a se toni în spumoasă vibrație de lumină și n' boarea de muzică divină:

„Mă va n'văli, spumoasă, pe creștete de hâu

O pretutindenească vibrare de lumină

Și m'oiu topi în boare de muzică divină,

Despovărat de zgura părerilor de rău”.

(Desmărginire).

Patetismul cosmic al acestei clipe unice în veșnicie, concretizat cu o forță de expresie neobișnuită, ridică poezia d-lui Crainic la nivelul marilor creații. Este aici o viziune care echivalează cu o revelație și care te mângâie de toată durerea pământescă și te cliberează de toate nesfârșitele apăsări ale lumii durate în timp și spațiu. Viziunea e dreptul mistică și, afară doar de tehnica poetică și materialul expresiei care rămân în cadrul clasic al logicii și conceptului, conținutul afectiv e de o elevație și puritate aliate doar în piscul marilor singurătăți. Ca n' transfigurarea biblicilor viziuni, sufletul e rapit de o suprafirească vedenie. Ferestrele simțurilor, închise în afară, se deschid înăuntrul ca pentru îmbăierea în marca beatitudinii. Extazul e la un pas și de n'ar persista în auz sunetul cuvintelor alergând să se transpună în echivalente sonore și imagini, fiindă întreagă ar deveni frântură din vibrația de lumină și divinele acorduri ce adie în slăvi. Pe nesimțite lirismul poetic tinde a se destrăma în incantație religioasă. Pentru a nu deveni însă incomunicabilă și a nu se pierde valoarea ei izbăvitoare din haos, e păstrat conceptul și expresia logică.

Iată cum, ultima poezie din „Țara de peste veac”, „Desmărginire”, culminând în suprema stare de absorbire în viziunea suprafirească a întoarcerii sufletului în marea de lumină a Divinității, vine ca o eliberare din toate îndoile și părerile de rău „fatal legate de o mână de pământ” și se arcește peste întreaga concepțiune poetică a autorului, ca o viziune ierarhică a lumii în perspectiva creației. Vasta, nemărginită sete, nepotolita pornire a sufletului de a se smulge din întuneric și a țâșni spre lumină este aici ajunsă la termenul ei ultim. Dela exhortațiunea din prima poezie a volumului:

„Sus! pe sparte frunți de zei,

Șovăielnici pași ai mei!

Piscuri de n'trebări — momâi

Să-mi rămână sub călcăiu

Și genuni de zare!

(Țara de peste veac).

și până la mistica viziune din „Desmărginire” este o continuă urcare, o neîncetată vărfuire a sufletului pe trepte de lumină. Dacă ar fi să-mi imaginez substanța poetică a cuiva ca un sâmbure de foc învâltit în nenumărate fășii și straturi de întuneric și de lavă, iar sensibilitatea, ca scoarțe care răsună de toate zgomotele și ecurile ce vin din adânc năzuind spre inima de foc a cosmosului, procedeul tipic al artei poetice n'ar fi, în acest caz, decât acela al unei continue „desmărginiri”, așezându-se deșchicării mugurilor și florilor în soare, pentru eliberarea spre azur a sâmburelui dinlăuntru. Și n'ardevăr, arta nu este altceva decât o „înflorire” a omului făcând din foile simțirii petale de lumină pe care sufletul urcă spre izvorul său original. Este o moarte a luminii în culori și este o stingere a focului în lavă, prin care elanul cosmic urcă spre zenit.

Poezia d-lui N. Crainic, în totalitatea ei, este poezia acestui elan. Viziunea statică și eleatică a universului, înțeleasă ca ordine imuabilă a creației, este străbătută de fluidul cosmic care urcă pe ierarhice trepte spre marea de lumină din care a izvorit. E o litanie a elementelor ce urcă spre creatorul lor într-o supremă armonie.

Despre caracterul religios al acestei poezii — care de fapt este obiectul acestor încercări — n'am artat nimic, rămânând a-l preciza cu alt prilej. Mi se pare că nu este încă destul de clarificat ce se înțelege prin poezie religioasă. În orice caz trebuie făcută distincția netă între *poetul religios* și *scriitorul eclesiastic*. Primul este interpretul uman al lui Dumnezeu, celălalt, comentator. Pe când unul parafrazează, celălalt compune din elementele lumii exterioare: pământul, apa, aerul și focul, un oratoriu pompos și triumfal, făcând să zănească inima noastră într'un acord unanimității pasiuni spre viziunea mistică a lumii. Comuniunea cu divinul este termenul ultim al oricărui lirism, iar credința, starea ultimă a oricărui inimă izbăvită. Inspirația mistică este forma cea mai pură a lirismului, iar poezia, mijlocul cel mai complet de exprimare.

Visase că era tânără. Uite, i-au rămas pe obraz dungile spezeii de catifea. Aici trebuie să fie Tirolul.

Visase că era tânără. Cum era? Parcă nu se văzuse, visul n'avea imagini, fusese un sentiment intens de tinerețe, fierbinte și ușor ca un cântec, cântat de trup, din adânc. Visase și peisagii, mai frumoase decât astea văzute prin geam, mai frumoase decât alte amintiri, decât toate peisagiile lumii. Altfel. Nu erau exterioare, erau de înșile un sentiment interior, o stare a sufletului ei pe care parcă și-o vedea din afară. Eh! nu-i nimic! Unde sunt țigările? Aici. Sânt amare. Sânt amare dimineața și seara, când ești numai cu ele, singură cu ele și ai timp să le simți gustul.

Aici trebuie să fie Tirolul. E adevărat, Tirolul e. Femeia și bărbatul depe banca din față, dorm încă, rezemați unul de altul, stupizi în somn, ca viței, blânzi și dezarmați.

Ar trebui să se ducă să se spele, dar îi e lene. Să scoată din plasă trusa, să se pieptene, îi e silă. Dincolo de geam ceața se rărește moale, udă tot, îmbăcșește tot, strică liniile pure ale muniilor, murdărește apa, se încălzește prin pomi. E cenușiu și albastru și rece pentru ochi. În compartiment e cald. Aștia dorm cu fălcile, cu bărbile grele, cu gurile inconștiente, cu mâinile umflate, cu picioarele depărtate, așezate pe podea ca picioarele de scaun, ca niște obiecte. Ca Erick. Erick dormea așa, căzut în somn ca un sac trântit, mustind somn prin tot trupul, răspândind căldură, adică nu febră, nu vibrație, ci dogoare de materie în care se face mistuire. Și atunci, când l-a văzut așa, l-a părăsit odată cu tot ce era al lui: teatrul, mașina, casa. A plecat atunci la Paris.

Controlorul intră și cere biletele. Se uită la pașaportul ei cu colțuri roase, cu capete decolorate, cu foi șifonate și vize multe, colorate. Da, a umblat mult pașaportul, e obosit, ce te uiți așa, cap de surdo mut, cu ochii tăi fișii, parcă ai descoperi cine știe ce?

Cei doi de pe banca din față se trezesc. Ea se sperie, parcă ar înghiți un gândac pe care l-ar fi ținut până acum în gură, plescăie buzele și limba, și el se uită încruntat la controlor și se caută în buzunare greșit, până își găsește biletele. Figurile li se așează treptat, ochii li se deșteaptă, sentimentul adânc al personalității lor le spune bunădimineața. Devin bine crescuți în ținută și ton.

Ei, prea sânt toate enervante pe lume, cel mai bun lucru ar fi să se spele.

Apa e bună, e rece, e vie. A ezitat ca de obicei în fața fiecărui lucru, și acum întâlnirea cu ea e o fericire. Gâtul puternic, brațele lungi, tari, pline, umerii de piatră se bucură sub șuvoi, încearcă să prelungească, să adune, să scurteze, să epuizeze senzația. Și deodată e destul, s'a isprăvit.

Își ceartă iar trupul de cariatidă pe culuarul îngust făcut pentru oameni de mărime naturală, spre compartiment.

Cei doi mănâncă portocale, apoi se duc pe rând să se spele, apoi se duc la restaurant. Ea și-a pus trusa pe geamuri și își piaptână părul cafeniu. În oglindă, chipul mare cu pomeți, cu fălci puternice, cu gură groasă, cu frunte largă, desenat tot cu belșug, se uită drept, deschis. Și pentru că trusa nițel roasă, e întâlnită de curând după o despărțire de mulți ani, pricinuiește absurd amintiri de care n'ai nevoie. A stat în gazdă trusa cu alte multe lucruri la un hotel de unde s'a plecat în grabă. Stătuse acolo într-o iarnă, avea un apartament întreg, avea mult succes atunci. Era un an de vogă. Au fost mulți, risipiți, și ani știrbi între ei. Dădeau ferestrele spre o curte vecină, de casă boarească, cu statui, cu coloane. Ploua mereu peste statui. Când se trezeau și ridicau perdeaua galbenă spre curtea cu lumină galbenă, ploua peste statuile goale, peste straturile putrede. Și stăteau mult pe jos, pe covor. Un covor cum? parcă roșu. Era o epocă de dragoste lentă și pătrunzătoare ca o boală, târăgănată ca o muzică melo, a cărei exasperare stătea tocmai în faptul că n'avea culmi și scoborâșuri, că mergea otova, ca o apă, și nu părea să aibă capăt, îi cufunda în ea, îi acoperea, îi purta. Și cum te poți cobori în propriul tău trup, ca într-o fântână, ca în miezul de foc al pământului, mereu, mereu. Cânta atunci fără să știe cum, fără să se oprească asupra cântecului,

pe dinafară, și plăcea, și lumea venea năvală s'o asculte. Ce știe lumea? Tot așa venise și în cealaltă epocă, în care își pusese adânc problema cântecului în care combătuse cu dușmănie toate felurile de-a cânta, căutându-l pe cel bun, pe cel convenit, îndoindu-se de înșuș rostul acestui cântec care nu era muzică și nu era dramă, ci amândouă alterate, imbinat. Căutase pe urmă rostul artei, rostul oricărei manifestări care nu era elementară, vitală. Căutase rostul încăpățănării de-a trăi propriul ei rost... Cântase altfel, rostise altfel, jucase altfel, năucă, furiosă, mai bogată ca niciodată, căptușind tot ce era mijloc, cu o adâncă rezonanță, cu o abundență de spirit pentru care orice cântec era îngust.

Se întorc în compartiment vecinii, sătui și dispuși. Incep să vorbească despre timp, gata să lege o conversație generală. Trebuia să plece și ea la restaurant, ca să nu-i tenteze prea mult.

Era fum și cald în restaurant. Și oameni eleganți pe scaune, și oameni tineri. O! cum fusese visul acela în care era tânără? Ce gust pierdut de ani de zile se trezise în suflet și-și lăsase otrava; durerea sfâșietoare a fericirii lui? Impresia aceea de nou, de proaspăt, de pentru prima oară simțit și surprinzător, așa cum acum nu mai e nimic și nu mai pare nimic! Și tot ce e bun acum, cum e de altfel bun, din plin, cum e căldura în mijlocul verii, cu un miez de osteneală și saturație în ea, din zori, de cum începe.

Ceaiul e bun, e tare. Dă și el un fel de beție, facilă și subțire ca un fum. Pe scaunul din față ei stau doi domni, unul bătrân, atent la ce mănâncă, celălalt tânăr, cu mâini mari, uscate, cu gură largă și ochi tăioși. Se uită la ea. Ea își ridică fruntea mare și îi învelește pe rând într-o privire fățișe, fără disimulare, fără milă, cântăritoare. Cel tânăr e fin și deștept își spune, e sensual. Și atât.

Pe geam se vede un lac pe care aleargă șobolani albi de spumă. Dincolo, la margine un oraș. E Zürich. Aici, acum zece ani a fost amestecată într'un complot politic. A crezut deodată, pe nepregătite, că asta e datoria ei să facă, a simțit răsănând în ea tipatul umanitarist al altora, care voiau s'o folosească, și a trebuit, după ce agitase idei și frământase teorii, să-și ia valizele în-

paltonul pe umeri. Departe se văd creste albe de zăpadă, și de după un nor, un fascicol de raze, ca într'un tablou primitiv deasupra Sfintei Fecioare reculese. Să meargă acolo, unde e zăpadă, unde e singurătate. Să-și coboare acum valizele, în gara asta mică cu șef gros și hamal mustăcios, să plece acolo sus, unde trebuie să fie o pensiune. A mai fugit odată așa din mijlocul unui turneu, lângă un oraș cu biserici înguste și cafenele multe, și a stat într-o vilă verde, pe vârful unui deal pustiu. Asta s'a petrecut în România. Odaile erau toate goale, gazda făcea cu economie foc în sufragerie pentru ele două. În apartamentul dedesubt stătea o familie cu copii mulți care umpluseră curtea și terasele cu oameni de zăpadă. Stătea în odaie cu ochii pe tavanul alb, asculta încordată liniștea, ieșea pe terasele pline de oameni albi de omăt, de copii roșii și veseli. Într-o zi coborâse în orașul cu cafenele multe și când se întorsese seara, în acea singurătate iubită, frumoasă, cusută ca o pânză cu toate gândurile și nevoia ei de izolare, când privise în jos la lumina orașului, intrase ca un animal bolnav în odaia iubită și coborise peste jumătate de ceas, definitiv, în oraș.

Trăise atunci, realmente trăise, așa cum i se părua mai apoi, când fiind în turneu în aceeași țară, peste doi ani, se oprișe anume în orașelul de munte și se dusesse pe dealul depărtat, înotând în troene și privise depe culme casa, printre ramurile pline de zăpadă, în soare. Vocile copiilor cu săniuțe se loveau de deal și se întorceau seci de viață, tari și ciudate, ca atunci; pământul la cotitură sunase sub picior a gol, și ca atunci spusese mecanic, călcându-l: „o comoară”; postașul, același, cu nasul mănăcând și ochi oblici de aguridă, o salutase; întinsese mâna să primească scrisoarea, și se gândise că atunci trăise, trăise aici ca niciodată. Poate dacă ar mai fi făcut câțiva pași și ar fi intrat înăuntru, nimeni nu s'ar fi mirat, portocala era desfăcută pe fereastră și Olga intra năucă s'o cheme la masă. Trăise atunci adânc, singură; fusese bine. Poate trăia mai curând acum, într-o clipă, mai mult decât atunci într-o lună, când lucrurile erau prea concrete și aproape ca să existe în suflet, în conștiință, dincolo de realitate. Poate trăise atunci, sau a

autobuz pe niște străzi înguste, luminate în noapte, și ploua. Și ea întindea gâtul subțire, fața netedă și destinsă, cu ochi mari, flămânzi, către noapte, către lumini și oraș. Ce s'o fi petrecut atunci, în capul gol, cu coade lungi? Și asta fusese ea, dar nimic, nici o continuare, nici un sentiment de recunoaștere, că ea e aceea, că e azi aceeași de atunci. Nimic, imagini, lucruri citite undeva, văzute pe un ecran.

Și au fost lucruri făcute pentru prima oară, simțite pentru prima oară, a fost gustul noutății!

Și adineauri, când visase că era tânără, asta fusese, asta simțise, cu violența tinereții.

Trenul merge acum foarte repede, fiecare stălp aleargă să se lovească de geam și parcă fuga asta nu mistue nimic, nu ajunge nimic.

Și acum, ea, unde? Aha! Da! Acolo — și iar tot... Dacă ar mai putea veni ceva pe măsura foamei de azi, tot atât de larg, cu un gust plin, precis. Să mai ai impresia, îmbrățișând un bărbat că e asta, să nu știi dela început cât de repede ai să te sature de gura lui, de torsul lui, de glasul lui, cât ai să-l vezi de limpede și cât e de aproximativ. Să mai deschidă odată ochii uluiți asupra unui oraș. Ii e foame de propria ei mirare. N'a mai fost mirată de atâta timp. Un oraș mare înseamnă încă atâția oameni, atâta cântec și nopți umplute, nopți lungite, pline, grele. Nu goluri, nu goluri!

Au trecut prin dreptul ușii niște umeri largi, grei, puțin căzuți, groși. Și și-a adus aminte de Antonov. Stăteau într-o vilă mare, în vârful unui deal căptușit cu iarba până jos, în Robinson. Întâmplător o auzise cântând, el care nu mergea la teatru sau „boite”. O alesese, o chemase. Se dusesse la vila de lângă Robinson, ca să mai cunoască un om, o nebulie, o viziune. Rămăsese acolo și trimisese printr'un servitor dimisia ei la „Théâtre du Lys”. Antonov creiașe un mare instrument muzical, o cruce de coarde pe care cânta dela distanță, fără s'o atingă, turburând numai aerul cu mâinile și trezind în coarde sunete dela depărtare. Compusese o Evanghelie muzicală, și cum el și crucea sonoră erau doi, îi trebuia al treilea ca să fie treime. Găsise în febra ei păcătoasă de cântăreț de teatru de varietăți, gradul de temperatură la care se fac sfinții, și o alesese. Ii vorbise de Dumnezeu, de „bietul Dumnezeu care trebuie salvat, ajutat, pentru că e așa de nenorocit, din pricina păcatelor noastre”, de rolul de purificator pe care au să-l aibă amândoi în schimbarea omenirii. Ea are să cânte pe crucea de strune compozițiile lui. Și au cântat câteva luni. Antonov își petrecea ziua întreagă în fața pianului enorm din salon, în amurg cobora și grădina cu marile lui mâini straturi, peluze. Era primăvara. Seara, noaptea, deschideau ușile spre verandă, spre parc și la lămuririle lui, ea, halucinată, cu gesturi de somnambul, în picioare, în mijlocul vastului salon, scotea sunete prelungi, ample, armonioase din marea cruce. Citea ceasuri întregi Biblia s'o înțeleagă, să înțeleagă tot și să găsească un șir, o logică în încăpățănarea frenetică cu care credea. Voia siguranța că crede drept, bine, că e așa. Cobora câte odată în Robinson, la han. Hângița blondă, tânără, grasă îi spunea cu admirație: „Știi că vă auzim seara. Se adună toți vecinii aici, sub umbră la noi. Ascultă-mă pe mine: sună mai frumos decât o orgă”.

Și deodată, după șase luni, se isprăvise. Se isprăvise în ea ceva: gustul de sublim, increderea, elanul, clar-viziunea sau înșelătoria, nu știa ce, dar plesnise înăuntru ceva și se săturase să-l mai ajute pe „bietul Dumnezeu, atât de trist, săracu”! Bietul? Era o imbecilitate, o nebulie aici? O escrocherie? Pe cine ar fi escrocat bietul

Antonov? Pe el însuși poate, dar nici asta nu se poate suporta multă vreme.

Să meargă la masă. E de mult trecut vremea mesei. Cei doi dorm, unul rezemat de altul. Restaurantul e gol.

Acum plouă peste geamuri, și pe urmă nu mai plouă și e cenușiu și galben și rece în fața geamului. Așa, ca atunci. De unde ies toate astea? Toate imaginile astea, încărcate cândva, una peste alta, șterse. Ca atunci, când trecea pe străzi curate cu vile, la marginea orașului, nu mai ploua, pavajul era ud, aerul saturat cu apă, ca acum, galben, cenușiu. Dincolo de zidul lung și jos al parcului Episcopiei, în pomi niște bufnițe tipau. Virginia s'a speriat. Da, era cu Virginia. Mergeau încet. Unde o fi ea? A avut atât de puțin timp pentru femeile totdeauna. Tipau bufnițele, și dintr-o vilă, în dosul unei terase, a unei uși de gamuri, cânta un pian, lent și trist. Străzile coborau, apoi urcau, lucioase, spălate, între vile tăcute, cu grădini, cu peluze. Ajunseseră într'un parc noroios, negru, gol.

Nu venise încă primăvara, se întuneca, era umed, bine.

Cânta atunci acolo, în provincie. Era o epocă de încredere în cântec, de extază. Când găsea un ton, o modulație încă neștiut, nu i se părea că o inventă atunci, ci o găsește. Simțise de mult că e undeva, băjbăiau una după alta în întuneric, și se întâlneau atunci. Ii era comunicată, avea, îi fusese acordată grația de a o găsi, ea și nu altă cântăreț. Era atunci o clipă de beție extraordinară, așa cum vinul asta, care scade în pahar nu dă. Era și fericire și un sentiment eroic de biruință a ceva care întotdeauna, dela începutul vieții noastre, ne opune rezistență. Era o poartă spartă în siguranța obișnuită, ocroritoare și asupritoare către dincolo, orbitor, luminos, tare ca un aer tare, ca un alcool tare, fulgerător. Pe urmă rămânea al tău tonul, modulația, și era obișnuitul tău, molcom, scăzut, frământat.

Un controlor gras străbate vagonul și anunță marelui oraș. Geamurile s'au întunecat, au înădușit, s'au murdărit de multa trudă a vagonului. Lumea se grăbește, agită scaune, se imbulzește pe uși. Se clatină tare vagonul, se clatină pancarta cu reclama apelor din Karlsbad. Lumina galbenă e mohorâtă, îmbăcșită ca huruitul egal și găfăit al trenului. Vinul asta din vagoane nu e bun, dă totdeauna mohorală și dureri de cap.

Cum poate o gară mare să fie atât de pustie? Cei coborâți pe largul peron par puțini și se pierd iute. E frig, e fum în aer, apă și ceață. Luminiile pun cercuri mari pe jos, spală întunericul cu sofran. De după un slăp vin doi oameni: managerul și pianistul. De după alt stălp răsar patru băieți și o fată cu un mănunchi mic de flori, timizi. Vocile le sunt mici, ude, fără greutate. Tot pare nefinsemnat. E o primire mică. A venit fără wagons-lits, o primesc oameni puțini. Nu e nimic, s'a mai întâmplat. Odaia la hotel o să fie rece, patul umed, unul sau doi gazetari cu ifose și reveranțe au să aștepte în hall. Cunoaște așa de bine tot ce o să se întâmple. Și serile când o să se îndrăgostească de cântec, și omul care o să i se pară într-o zi frumos, deștept, greu de cucerit. Și parcul de lângă hotel în primăvara care vine, și ziua când o să vadă parcul cu o subită bucurie, când o să-l străbată cu o subită vioiciune. Și o să spună atunci că viața n'ar trebui să se isprăvească niciodată, și o să cânte în acea seară bine.

Uite străzile, uite marile lumini ale marilor bulevarde. Uite ce frumoasă e catedrala!

Gânduri

Cât trebuie să fie de adânc moartea
De coborâm atât de jos în ea
De nici nu mai putem privi 'nainte
Și nici în urmă să vedem vre-o stea!

Cât trebuie să fie de adâncă
Și cât de 'naltă de îndoale frunți
Cât aur trebuie să aibe-ascuns în ea
De ne înalță tinerețe 'n urmă munți.

Pun capul lin pe umbre călătoare
Și rup în gând atâtea drumuri line...
Ce lungi poteci sânt Doamne până'n moarte
Și cât de scurt e drumul pân' la Time!...

VIRGIL CARIANOPOL

Pe drum spre stele

Umbrei lui Eminescu

Călător peste creste de spumeg și val
luntrând neodihnă de brațe și gene
fantomatic te-ai apropiat de verdele mal
înflorit al Citeri de cântec, grădini și poene,
unde chiuie cor de profane măestre sirene
și răsună din coarde, din viers de metal
nostalgii și orgii pământene.

ca din strede suav curge ritmicul sfor,
mreji de aur, de moale tihnită robie
peste tine se întind, o măreț visător,
și te-nlănțuie'n taină cu nadă de-o mie
de'nădiri, te descântă, te strigă, te'mbie
spre popasul de-o clipă ospățului lor
de brutală, fatală beție.

drum talaznic și stânci pe sub ape-l presară;
îndolnic de-o palidă stea licărit
e limanul, roiul clipelor zboară,
netrăită comoară, belșug irosit,
umbre scumpe cu drag te'mpresoață
și'napoie te duc sboruri de lung aiurit
din viori care'n tine cântară.

și cu tot aripatul avânt creator
ce te'ndrumă spre zori de nestinsă lumină,
ca din somn te destrună zăbăvnic fior
și te cere uitării ce noaptea'nrubină
și-ți incupă să bei din eternul isvor
părintesc a ta parte deplină.

doar și tu ai crescut în cătușe de lut
și se frânge-a ta cumpănă'n două;
șovăind de prepusuri, te ații un minut
la răscruce, din goană spre zăriște nouă,
și lași vâsla de trudă, te'ntorci abătut
cu ochi lăncezi și umezi de rouă.

stropi de doruri prelinse pe-obrazii tăi ștergi;
cum ai sta înfrățit împreună! dar iată,
ferocate în putere de bronz ne'ndurată,
din afunduri un clopot te chiamă să mergi.
te desprinde din horă de veselă gloată
și din nou osândit ești pe mare s'alergi
și să n'ai tu popas niciodată.

știi cărarea ta lungă și grea și deșartă,
nehotarnică dungă de pas trecător,
și cu lacrimi te cânt. ce-i iertat tuturor
fie singur un preget în veci nu se iartă;
tu ești Unsul ursitei, martirul dator,
călăuz'a'nvierii spre-a culmilor poartă
— ca un fulger suprem ce prin boltă de nor
pretutindeni scânteia isbândeii și-o poartă —
să fii imnul de glorie, astru sonor
de triumf peste vreme și soartă.

GEORGE MURNU

Săptămâna muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

Din lipsurile vieții muzicale românești

Pentru a ajunge la un înalt grad de cultură muzicală, un popor trebuie, în chip normal, să aibă sprijinul unui trecut de evoluție însemnată, al unor tradiții, al unei vechimi în artă, în însușirea rosturilor ei. Situația politică, tendințele firești, felurile împrejurări, au făcut ca înaintarea în înțelegerea, practica și crearea muzicii, la diferite popoare, să nu se producă de fel simultan.

Experiența înaintașilor, exemplele acumulate de marile organizații muzicale ale popoarelor care au avut mijloacele și darul de a-și alcătui cele dintâi o viață artistică superioară, pot fi folosite, spre dezvoltarea mai grabnică și mai rodnică a tuturor celor mai târziu porniți.

A scăpa din vedere îmbunătățirile condițiilor de propășire în cultivarea muzicii, de înzestrare cu tot ce poate contribui la progres, de constituire a forțelor capitale necesare unei bune rândueli artistice, este, din ce în ce mai puțin iertat, pe măsură ce pildele s'au strâns, din toate părțile.

Fără a urmări să facem pe nimeni direct răspunzător de unele stări de lucruri, nu tocmai mulțumitoare, fără a pretinde că am fi singurii sau primii cari le semnalăm, vom arăta aici câteva din cauzele și lipsurile celor muzicale dela noi, în majoritatea cazurilor, destul de ușor remediabile, spre asigurarea cât mai apropiată a unui viitor muzical înfloritor pentru neamul nostru.

Se știe mult prea bine că, de mulți ani, Opera Română de stat se adăpostește, îndelungat provizor, între zidurile vechi ale unui teatru regretabil de insuficient exigențelor elementare ale unui ansamblu serios de operă.

Fiecare întârziere a zidirii unui edificiu făcut să răspundă acestor exigențe, nu poate fi decât păgubitor nivelului de artă al realizărilor Operei Române și prestigiului nostru artistic, în țară și peste hotare.

Tot astfel, Academia Regală de muzică, trunchiată în două imobile dintre care unul cu totul impropriu scopului pentru care e folosit, se vede serios contrariată în activitatea ei, de dificultățile create de această situație.

Dar, Academia nu-și mai așteaptă numai o construcție demnă de prima coala oficială de muzică din țară.

Programa materiilor predăte acolo cere reîmprospătare, completare, iar anumite catedre a căror lipsă se resimte, ar trebui înființate cât mai curând, pentru ridicarea la o treaptă cât mai compatibilă cu titulatura de „Academie” a acestui Conservator.

Cursuri de coregrafie, o catedră de descifrare, de construcție muzicală și de analiză armonică obligatorii pentru toți

elevii instrumentiști, sunt imperios trebuitoare învățământului nostru muzical superior.

De asemenea, în vederea profesoratului instrumental, o catedră de pedagogie aplicată, nu este mai puțin necesară.

Iar cu acest prilej, amintim că rodnică activitate a cursurilor de interpretare, care în toate centrele muzicale, aduc neprețuite servicii artei de a rosti muzică, este cu totul necunoscută la noi.

Această fericită formulă didactică, de o valoare care, prin maestru, poate deveni excepțională, transmite resurse de elită nu numai celor direct interesați, dar poate distribui inițieri și deschide orizont și masselor de auditori, cari, în apus, știu profita de astfel de prilejuri, cu cel mai viu interes și cea mai mare tragere de inimă.

Nu poate fi decât deplănsă și lipsa unei biblioteci muzicale, în capitala țării. Colecțiile marilor publicații periodice muzicale și ale lucrărilor de seamă, tratate, analize, biografii, studii, nu se pot găsi în marile biblioteci generale dela noi decât într-un chip neîndeștător și răslet, ceea ce face și orice cercetare în acest domeniu nu anevoioasă, dar imposibilă.

Părăsind lacunele din învățământul muzical și vecinătățile-i apropiate, subliniem o cunoscută anomalie, care dăunează deajuns mișcării muzicale dela noi. Este îndoita funcțiune a Filarmonei, — care în același timp orchestrează permanentă de operă și orchestrează simfonice este, din această cauză și mai trudită decât se cuvine, și silită să nu poată face nici toate repetițiile necesare unor execuții simfonice desăvârșite, nici toate probele de operă, indispensabile unor coordonări depline ale complexului vocal, în formele lui scenice, cu latura instrumentală.

Tot din acest motiv, nu se poate extrage din orchestra „Filarmonică” o orchestră de cameră care să scoată în lumină literatura atât de bună pe care formațiunile simfonice reduse din alte părți le pun atât de frumos în valoare.

Va fi drept să ne bucurăm și atunci când se vor institui concerte simfonice într-adevăr populare în ceea ce privește accesul publicului, concerte de educare muzicală care să nu impună sacrificii materiale grele, ca majoritatea concertelor dela noi.

Departate de a fi secătuit capitolul lipsurilor noastre pe tărîmul muzicii, credem totuși că am enumerat câteva din cele mai importante.

Este de datoria tuturor celor care pot contribui cu ceva la înlăturarea lor, s'o facă în cel mai scurt timp și cu toată energia și hotărîrea care pot asigura acțiunile mari și folositoare.

A murit un mare om și un mare savant: OVID DENSUȘIANU

de AL. IORDAN

Ovid Densușianu s'a despărțit de această lume pământească, de care încă cu două decenii în urmă se înstrăinase, pentruca închizându-se în turnul său de fildeș, să se dedice doar muncii lui creatoare.

Bucuriile vieții, pe care alții le cunosc cu atâta imbelșugare, i-au fost refuzate lui Densușianu sau mai bine zis s'a îndepărtat el însuși de ele, neputându-le înțelege. El n'a înțeles decât o singură bucurie, aceea a adevărului și luminii pe care strădania lui le-a adus culturii românești.

Ovid Densușianu a fost un OM în înalta accepțiune a cuvântului, înzestrat cu suflet de poet și cu mintea clară și pătrunzătoare a savantului.

A fost un OM, pentru că el n'a înțeles să facă nici un fel de tranzații cu conștiința sa, rostind întotdeauna adevărul oricât de crud și dureros ar fi fost pentru alții — fără însă să fi fost mânat de dorința de-a face rău cuiva — ci

datorându-i reale și importante lumini.

Ovid Densușianu a înțeles, ca nimeni altul la noi, importanța ce trebuie s'o acorde filologul, atât legilor fonetice, cât mai ales graiurilor vii — dialectele — agenților fizici ce stau la baza sunetelor limbilor, substratului sufletesc într-un cuvânt — realităților în mijlocul cărora se desvoltă un grai.

Urmare acestor vederi a fost înființarea Societății filologice și a Institutului de filologie și folklor.

Dar pentru a încerca să fixăm în toată valoarea sa aportul neprețuit pe care l-a adus Ovid Densușianu filologiei, este nevoie nu de un articol ocazional ca acel pe care-l scriem acum, ci de numeroase și documentate studii.

De aceea vom încerca să schițăm, tot fugăr, ce a dat Ovid Densușianu și altor discipline.

Folklorul îi datorează, pe lângă principii fundamentale înscrise în „Folklorul cum trebuie înțeles” nenumărate culegeri de texte; *dialectologia*, *onomastica* și *toponimia*, prețioase contribuțiuni în lămurirea atâtor dîntre punctele obscure de care sunt învăluite.

Și este locul să amintim aici că Ovid Densușianu a ținut să-și aducă omagiul său ținutului în care a văzut lumina zilei, închinându-i aceea splendidă monografie lingvistică „*Graiul din Țara Hațegului*”.

Istorie literară românească, neobositul cărturar i-a dăruit obolul său atât prin cuprinzătoarele cursuri despre „*Evoluția estetică a limbii române*” cât și prin prezentarea în adevărata lor lumină, a atâtor dîntre scriitori secolului trecut.

În critica literară, Ovid Densușianu s'a dovedit un adânc cunoscător al

evoluției literare, un drept judecător al operelor, și mai presus de toate un neapărnitor.

Criticul Densușianu era înzănat cu adânci cunoștințe ale trecutului, cu o perfectă informare asupra prezentului și cu un ales suflet, în ale cărui zacăminte ocupa loc de seamă evoluția poetică iar nu închistarea staticismului.

Deaceia, Densușianu după ce părăsește *Noua Revistă Română* și întemeiază *Viața Nouă*, pe lângă reacțiunea ce-o desvoltă împotriva semănătorului, deschide larg coloanele revistei sale, simbolismului.

În paginile acestei reviste a fost purtată lăcina ce trebuia să lumineze calea poezilor care trebuiau să rupă zăgazurile romantismului învechit și să pună bazele unei literaturi noi.

Suflet de rară sensibilitate, Ovid Densușianu și-a trăit cea mai mare parte a vieții închis în sine și din această interiorizare au luat ființă atâtea nestimate înrouate de un puternic lirism, care nu vor putea fi înlăturate dintr-o viitoare adevărată antologie a poeziei românești.

Astăzi când Ovid Densușianu nu mai este printre cei vii și când spiritul său incisiv nu mai poate supăra pe nimeni, rămâne opera lui care este nepieritoare.

Plecând din această lume, prea de timpuriu, înainte de a-și fi putut termina cel de al treilea volum din monumentală sa *Histoire de la langue roumaine*, la care lucra în ultima vreme, generației de cărturari crescuți la școala disciplinei și a erudiției sale, îi revine sfânta datorie de a fixa pentru viitorime marele aport pe care ilustrul dispărut l-a adus atât pentru cultura românească cât și pentru cea universală.

Ovid Densușianu

numai din adâncă sa convingere că adevărul trebuie să triumfe de-asupra prietenilor ori animozităților.

Izolată de semenii săi, Ovid Densușianu era totuși întotdeauna gata să dea îndrumări, oricui ar fi apelat la vastele sale cunoștințe, dovedind astfel că posedă aceea rară însușire care caracterizează pe adevăratul savant.

Speranțele pe care și le pusese, acum patruzeci și doi de ani, marele filolog francez Gaston Paris, în tănărul său elev care-i prezentase teza de doctorat „*La Prise de Cordres et de Seville, chanson de geste du XIII-e siècle*”, nu numai că n'au fost desmintite, dar an de an ele au fost confirmate și depășite, numele lui Ovid Densușianu impunându-se tot mai mult în rândurile marilor filologi.

După strălucitele studii din Franța, unde în afară de Gaston Paris, audiasse pe A. Meillet, Gilliéron, Morel Fatio, H. Gaidoz, după ce cu un an înainte, la Berlin, urmăse cursurile lui Tobler, A. Brückner, E. Schmidt, Willamovitz-Möllendorff, etc. Ovid Densușianu revine în țară și, cu toate piedicile ce i se pun, superioara sa pregătire reușește să-l impună titular al catedrei de limbă și literatură română, la facultatea de litere din București, catedră pe care o deține din 1896 până în 1901, când e numit titularul catedrei de filologie romanică pe care a ilustrat-o până la sfârșitul vieții.

Anul 1901 reprezintă una din etapele cele mai importante din cariera lui Ovid Densușianu, în acest an editura pariziană Ernest Leroux dădea la iveală monumentală *Histoire de la langue roumaine*, operă ce constituie piatra unghiulară a studiilor despre originea și evoluția limbii române.

Dela apariția acestei cărți cultura românească n'a fost îmbogățită decât cu o singură operă care poate fi așezată alături de ea, *Getica* mult regretatului și poate a sigurului om cu care poate fi comparat O. Densușianu, Vasile Părvan. Spun că doar V. Părvan poate fi comparat cu O. Densușianu, căci atât unul cât și celălalt au știut să clădească din lucruri moarte, opere ce vor rezista veacurilor.

Amândoi erau înzestrați cu un bogat fond poetic, în care au îmbrăcat expunerile lor cele mai aride.

Atât Părvan cât și Densușianu au stat departe de frământările cotidiene, preocupări fiind doar de realizarea lucrărilor științifice.

În urma și a unuia și a celuilalt au rămas nu numai opere fundamentale ci și continuatori ai școlilor pe care cei doi mari învățați le-au creat.

Fiecare lucrare, nou apărută, a lui Ovid Densușianu, a constituit un progres atât în cunoașterea evoluției limbii române cât și a dezvoltării însăși a filologiei la noi, deaceia, caracterizarea pe care o face Al. Popescu-Telega, operei lui Densușianu atribuindu-i de viză lui D'Annunzio: *O rinovarsi o morire* este cum nu se poate mai fericită, deoarece activitatea neîntrecutului nostru filolog a fost o continuă înnoire.

Densușianu a fost deopotrivă un mare romanist, bascolog, folklorist, istoric literar, critic, poet, polemist și gânditor, fiecare din aceste domenii

A intrat în obiceiul general de a face din expozițiile de artă elemente de propagandă sau prilej de afirmare a unor prietenii de la țară la țară.

Lucrul acesta are și părți bune și părți rele. Rele pentru că adeseori se neglijează interesul pur artistic al acestor manifestări. Adeseori sunt organizate de oficiali, plini de bunăvoință, dar incompetenti. Apoi, când expozații sunt contemporani, intră în joc clanurile, ambițiile personale și atâtea considerații străine de artă. Partea bună e că asemenea expoziții făcute în numele unui simbol pot fi minunate prilejuri de manifestare a unei sincere și reale prietenii, ușurează cunoașterea reciprocă și... dau posibilitate câtorva artiști să vândă un tablou, două, ceea ce nu-i de disprețuit în epoca noastră.

Nu știu cum s'a făcut selecționarea la amicii noștri Iugoslavi și Cehoslovaci, dacă cecate ne prezintă este întregul picturii feminine a țărilor respective, dar dela noi lipsesc câteva artiste dîntre cele mai dotate, ca: Adina Paulu-Moscu, Lucreția Mihail Silion, Vavily-

Tonderova-Zatkova Slava (Cehoslovacia) Ibza

na, Mândia Ullea, etc., care ar fi îmbogățit expoziția prin contribuția lor.

De cum intri, ești isbit de atmosfera caracteristică saloanelor parisiene. Ce copleșiți suntem de Paris! Aceste trei săli ar fi putut foarte bine figura la Salon d'Automne sau Tuileries. Ar fi fost trei boxe onorabile...

De altfel, mai toate expozantele și-au făcut studiile la Paris. Unele pânze păstrează chair ceva indefinibil, amintind de Academia scandinavă, Lhotte, de M-me Rosa și de Montparnasse...

În sala Cehoslovaciei d-na Fina Meternova expune un interior de bună calitate. Coloarea e pusă cu o franchețe și o spontaneitate remarcabile. În contrast ca viziune, dar tot atât de interesante sunt „Les Champignons” de Julie Mezerova. O natură moartă frumoasă colorată de Hana Krajkova. D-na Iarka Klenkova ne sugerează pe Corot, însă un Corot inconsistent, neconstruit. Lucie Klimova un luminos peisaj adriatic. La d-na Jelenkova influența parisiană e și mai evidentă. Peisajele au însă frumoase calități. Printre cele mai interesante din expoziție trebuie să cităm pe d-na Tonderova. Peisajul său „Calvi”, „Les rivages de Orlice” sunt bine construite și compuse. Ceramica „Le Lis” deși banală, ne arată ce frumoase posibilități sunt în

această tehnică.

În sala iugoslavă, d-na Cadjevic dovedește multă ușurință în „Quei du Da-

Sandor Raska (Iugoslavia)

Pardon aux environs de Zagreb

nube” pictat cu siguranță și cu nerv. Remarcabil interiorul armonios al d-rei L. Pavlovic, un peisaj sobru, plin de distincție al d-nei V. Cohodjic, o natură moartă bună de J. Petrovic. Tabloul nr. 175, pe care nu l-am găsit în catalog și nici nu i-am putut descifra semnătura, e unul din cele mai interesante din sală. Apoi un peisaj de dimensiune mică, plin de calitate, semnat Ruzic Vilhor.

În sala românească sunt prezente cea mai mare parte a artistelor noastre. Portretul M. Sale Regina Maria sculptat de d-na Militza Pătrașcu e una din cele mai interesante lucrări ale artistei. D-na Storek cu un panou decorativ și admirabile deseneuri în lavis. D-na Olga Greceanu a trimis două lucrări atât de simplificate încât depășesc roștul tabloului de seveale și nu sunt nici pictură murală. D-na Lucasievici expune două peisaje cu multă sensibilitate colorate.

D-na Eleutheriade, Popea Pillat-Brateș, F. Pretorian, le regăsim cu același calități de totdeauna. D-na L. Dem-Bălăcescu prezintă spirituale și personale lucrări. Apoi D-na Celine Emilian câteva sculpturi remarcabile. Un tors interesant ca materie al d-nei Zoe Băicoianu.

În general, o expoziție interesantă și instructivă pentru noi, pentru că deși vecini — ne cunoaștem foarte puțin.

Micaela Eleutheriade (România) Paysage

S'ar putea folosi ideea unei expoziții a Miciei Înțelegeri însă fără restricții de sex sau de școală. Ar fi extrem de interesant și de util. Păcat că actuala expoziție e prea încărcată — mai ales sala românească. Multe lucrări de aceeași autoare, sunt despărțite, ceea ce dăunează și artistului și expoziției.

L A I A Ș I

REPORTAJ CU IEȘENI, COTNAR ȘI DUH... DE-AL ALTORA

de RADU A. STERESCU

ȘI IAR AMINTIRI

Discutând cu aprindere problema sălilor de întrunire ale Academicienilor, comenșii începuseră să-și amintească de Bolta Rece și de toate numeroasele localități în care se întreținea cultul lui Bacchus.

Despre „Bolta rece” locul de întrunire al celor dela „Junimea” se găsesc admirabile amintiri în Iacob Negruzzi și George Panu. Nu așa putea aduce nimica nouă din cele auzite de mine.

În jurul Iașilor erau însă o seamă de localități de petrecere pe care le evocă amintirea Academicienilor. Grădina „Pester”, renumită pentru trandafirii de seră pe care-i creștea proprietarul ei, fost maistru fierar și tată al vestitei cântărețe Leria era printre cele mai selecte.

Răsar apoi pe rând din negura trecutului „Socola”, „Rivalet”, „Lunga Vita”, „Trei sarmale”... și odată cu ele personajele care le-au ilustrat în perioada post-junimistă.

H A X

Leopold Hax era un om cu o memorie remarcabilă, cult — de o cultură enciclopedică — spiritual, cultivând calamburul până la exces și mai presus de toate, original.

Avea răspunsuri spontane și foarte spirituale atât la Palatul de Justiție cât și în cursul libațiunilor din localurile nocturne unde de obicei îl apuca ziua.

Întâlnindu-se astfel cu Abgar Buicliu — o ilustră figură a baroului ieșean, la finele veacului trecut — cu care se „întepa” adesea, fiind întrebat de Abgar Buicliu unde se duce, el răspunde:

— Mă duc să mă tocmesc câine la biserica armenescă.

Umbla îmbrăcat foarte neglijent și locuia la Hotel „Rusia” unde nu avea decât un geamantan cu câteva nimicuri. Prețuit la bară pentru reale calități de jurist, avocatul nu-i aducea venituri mari. Câștigul nu-l interesa de altfel decât în măsura în care putea să-și satisfacă micile-i nevoi de incorigibil boem.

GERMANA... DI PI IEȘI

Un amănunt neverosimil al acestei vieți originale: Nu se mai știe prin ce împrejurări a fost numit suplinitor la o catedră de limba germană, la Huși. În contact cu clienții și având o mare ușurință la învățarea limbilor străine, Hax învățase evreește. Inclinat spre farsă și comică, un an întreg și-a învățat elevii evreește. La prima inspecție faptul a fost descoperit și a stârnit un imens scandal. Bineînțeles Hax a fost scos din post. De câte ori i se vorbea de acest episod, părea foarte nedumerit:

„Eu m'am gândit la viitorul copiilor — spunea el. Ce? O să trăiască la Paris, la Berlin, la Londra? O să trăiască în Moldova. Cu cine să vorbească nemțește?”

DOI PRIETENI

Printre cei ce, în perioada post-junimistă frecventau cu asiduitate Bolta-Rece și alte instituții similare, o pereche interesantă o alcătuiau M. C. D., magistrat integru și puțin petic și colonelul Budușcă Grigoriu, om cultivat și în corespondență cu mulți dintre marii scriitori francezi contemporani, cu care legase prietenie în cafenelele Parisului. M. C. D. și Budușcă umblau vecinic împreună și erau amatori de „sticle” rare cari, chiar la acea epocă, erau foarte scumpe. S'a întâmplat ca într-o seară, după primele sticle de Uricani (podgorie inexistentă prin producția actuală și celebră prin cea dinainte de filoxeră. Notă a lui Păstorel) să-și simtă fondurile epuizate.

Budușcă, spuse M. C. D. — căruia Ieșenii, poate pentru o mai ușoară țineră de minte, îi ziceau A. B. C. D. — câți bani ai pe tine?

— O patacă? Tu?

— Trei lei șaptezeci și șinși.

— Și ni fașem?

— Mergem la culcare.

— Eu așa mai bă.

— Nu fașe să rămânem datori la crășmar.

Am o idee. Birjaru nostru-i cam bețiv.

— Ei și?

— Îi dăm patru lei. Inchiriem birza, te sui tu pe capră, cu în trăsura, mergem la schitul lui Tărăță și ni dă popa di băut vin bun.

— Excelentă idee.

— De un singur lucru mă tem. La ceasul istic, cum treși sohatca atacă hoții.

— Niși o grijă, i-a răspuns Budușcă, am revolver.

Au pornit în zori la schit și după ce s'au săturat de vinul Sfinției Sale se întoarseră spre oraș.

Coborînd valea Repedei, calul s'a ambalat și a început să meargă în zigzag, ca și cum ar fi luat și el parte la petrecere.

M. C. D. s'a ridicat în picioare și l-a 1) Cinci lei.

dactarea” afişelor, pentru că acesta o trecea întotdeauna doamnă deși ea era oficial domnișoară.

Exasperată, să prezentă directorului și-l conjură să-i facă dreptate.

Urmă acest dialog:

— Ce rol joci dumneata în piesă?

— Joc pe mama lui Hamlet.

— Și cum vrei dumneata să fi domnișoară când ești mama lui Hamlet?

Mama lui Hamlet a fost convinsă de acest zdrebitor argument și conflictul s'a aplanat.

INCHIDEM PARANTEZA

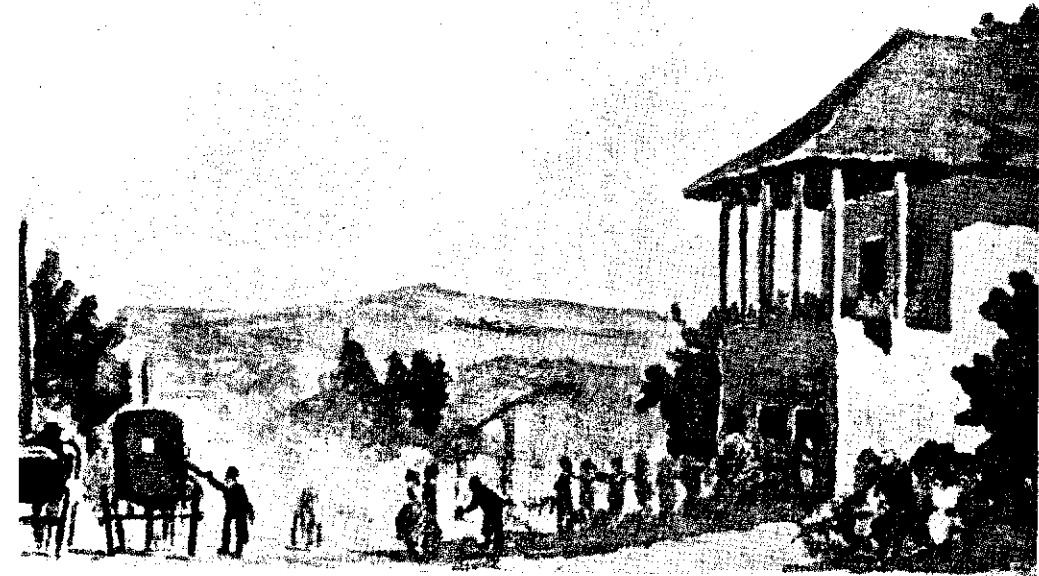
Furat de duhul Conului Mihai am făcut o lungă paranteză. O închidem spre a reveni la comitetul Academiei

nezeu să-i greșească sculptorul tocmai mâna? Poate pentru că-i ghicise tainele.

Mă uit la mâna aceea uriașă și-mi amintesc să fi văzut parcă și în București o mână așa țeapănă și lungă, lungă, la un monument. Numai că victima era la București nu civil ci militar.

Pentru mâna aceasta sculptorul Mateescu a primit din partea unui ieșean inspirat — pare-mi-se tot maestrul Codreanu — următoarea apostrofă:

Duca dacă s'ar trezi
De pe soclu ar sări
Fugărind pe autor
Și n'înzând mâna cea lungă,
Ca mai iute să-l ajungă,
I-ar trage n' spate-un picior.
Dacă ar proceda atât de contondent

La trei sarmale

din „Iași de odinioară” de Rudolf Șuțu (vol. II p. 436)

libere.

Un membru activ, în scurtele sale șederi la Iași, este Păstorel Teodorescu. Mai fac parte din comitet d-nii: George și Victor Lecca, Radu Constantinescu, D. Zamfirescu, Tudor Călin, etc.

Membrii noi nu se primesc decât pe baza unei diplome care încununează un sever examen. Din amabilitate excesivă sau pentru excepționale merite se acordă scutiri de examen.

Prima ședință la care am participat a fost scurtă dar substanțială. Continuarea ei s'a fixat pentru ora 10 seara la o grădiniță centrală. Până la întrunire, participanții și-au luat deci deplină libertate de acțiune.

CU TRASURA

Necunoscând ilustra urbe moldavă am ales dintre numeroasele trăsuri ce așteptau în piața centrală, una mai arătoasă. Trebuie să se știe că noțiunea de trăsura pe care o avem noi cei din cetatea Dâmboviței apă cu planșeu este cu totul departe de aceea ce se cheamă trăsura la Iași.

Este anume trăsura ieșeană un vehicul tras de un cal înzornat, care circula la pas și în mod excepțional la galop, dela gară în oraș, din oraș la gară și, în zilele de Duminică și mari sărbători (ca Paște, 10 Mai etc.) face curse la Copou sau pe străzile principale.

Nu se poate călători în această trăsura decât singur, sau, dacă cei ce călătoresc nu trec de 40 kg. greutate fiecare, două persoane pot sta alături, propinându-se bine, nu însă cu prea multă energie pentru că lucrul poate fi periculos, cu câte un picior, în aripa trăsuri.

Taxe, cele afișate, prezintă anumite ciudățenii. Așa de pildă taxa dela gară în oraș e 20 de lei iar din oraș la gară 25. Mi-a venit în gând cunoscuta reclamă de circ ce anunța monstrul marin care „are 7 metri de la cap la coadă și 12 dela coadă la cap, în total 33 de metri...”

Nu știu dacă pentru monstru exista vreă explicație a nepotrivirii dintre cele două dimensiuni, cap-coadă și coadă-cap, știu însă că edilitatea ieșeană a avut motivele ei să stabilească astfel taxele. Anume, venind la gară birjarul ar ști că aduce sigur un client în oraș dar când se duce din oraș la gară, trăsura revine goală. Cum nu cunosc exact datele chestiunii, adică precis dacă taxa dela gară în oraș este 20 și din oraș la gară 25, sau viceversa; rog pe cititor să presupuiască că raționamentul a fost invers pentru această a două posibilitate.

MONUMENTE

Deși era seară bine, am rugat pe birjar să mă ducă să văd monumentele Iașului.

Mă oprește deodată în fața unei statui și mă lămurește:

— Monumentul lui Conu Duca.

Statuia răposatului prim ministru liberal, operă a sculptorului Mateescu, are mâna dreaptă, dreaptă de tot și lungă precum, la figurat, au fost acelea ale multora din slujbașii săi. Mă gândesc la minunatul articol al lui Duca despre mâini. De ce-o fi vrut Dum-

Iașul este, după cum bine știți, capitala Moldaviei, și e așezat, după cum iar bine știți, pe Bahlui. Despre Bahlui, o definiție spirituală zice că e o apă care nu curge dar inundă.

Definiția aceasta prezintă un aspect paradoxal. Nu ca definiție, pentru că e pe cât de spirituală tot pe atât de justă, ci prin faptul că a fost formulată de Păstorel care este cel mai mare neșpecialist în apă. Experiența a dovedit însă că nu întotdeauna specialiștii sunt aceia cari au dreptate.

Iașul este locuit de Ieșeni sau oameni „di pi Ieși”. Locuitorii României Mari se împart, după o categorisire a cărei origine se pierde în noaptea timpurilor, în două mari grupe: Ieșeni și Români. N'as putea spune cu precizie care dintre aceste două grupe de Români este mai însemnată. Dacă ar fi să dăm precădere calității n'am greși prea mult — credem — spunând că prima. M'am îndreptat spre Iași cu gânduri mari. Trecutul acestui oraș, bisericile încărcate cu podoabe de artă, amintirea Junimii, a „Convorbirilor”, vechile așezări vevodale, boerii, câte și mai câte....

Uitasem de Cotnari, uitasem de Ieșeni de astăzi, de tradiția ieșeană, de cultura care a pătruns în sângele ieșeanului, de ospitalitatea ieșeană mai cu seamă. Uitasem... dar mi-am amintit în clipa chiar când am dat ochii cu primii ieșeni, familia Teodorescu. Am avut fericierea, în prima zi a șederii mele la Iași, să fiu alături de cei doi fii răsfățați ai Iașului: Ionel, cel cu Medelenii, cu Dănuț, cu Olguța... și „aistălit”, Păstorel, ghidușul, epigramaticul, autor al Cronicului măscăricului Văltuc.

Între ei, blândă, simpatică, duioasă, mama. Fericită, cea mai fericită mamă pe care am întâlnit-o.

DUMINICA IEȘANĂ... CU EVENIMENT IMPORTANT

Iașii sunt în fierbere. După amiază Păstorel vorbește în aula Universității, despre „Limba ce-o vorbim”. Toți sunt curioși să vadă „și-a să spu” Păstorel di limba și vorbim? Mi-ar trebui pama lui Homer ca să pot descrie aci marșul Ieșenilor spre Universitate. Și iar fi trebuit sălii tot homerice dimensiuni spre a adăposti pe toți cei veniți să asculte pe Păstorel. Dar pana mea e nedreptățitoare precum a fost și sala și mă dau înapoi cum am venit înapoi multe sute de Ieșeni intristați că n'au putut pătrunde.

Trebue să fac aci o mărturisire. Cu noșteam firea românului și mi se spusese că Ieșenii obișnuiesc să vină la teatru și la conferințe cu cel puțin o jumătate de oră după ora anunțată. Lucurile sunt adevărate, nu însă când e vorba de Teodorescu. Astfel fiind m'am trezit că, venind cu zece minute după ora fixată, nu mai puteam pătrunde în sală. Am împărțit soarta celor mulți și triști cari au rămas pe dinafară și n'am resemnat să ascult lipit de o ușă din spatele conferințarului.

Ghiceam că e spiritual, din răsetele și aplauzele necontenite și — la urma urmelor — știam că e spiritual.

COPOUL

M'am abătut apoi pe la Copou, spre a vedea teiul lui Eminescu.

Acolo vin Duminica ieșence obeze, de ni mozaic spre a se „poza” de gât cu bustul poetului.

Teiul lui Eminescu îmi amintește auzii petrecuți de poet la Iași, scenele dureroase când, bolnav, a venit în conflict cu forța publică, când a luat din vitrina librăriei lui Șaraga volumele lui de versuri pe care le-a rupt în bucăți, în timp ce un băiat de prăvălie striga cât îl lua gura, după sergent. Am plecat de acolo trist.

ACADEMIA LIBERA

Seara am nimerit la una dintre cele mai de seamă instituții de literatură din Iași, Academia liberă.

Prima cameră are toți cei patru poezii ocupați de dulapuri înalte în care sunt rânduite în rafturi... sticle de diferite mărimi și calități. În fund sala de ședință a Academiei libere. Trei mese, scaune multe și risipă de spirit.

Membrii Academiei sunt constituiți în comitet, sub președinția d-lui Caton Militeanu și având vice-președinte pe maestrul Mihail Codreanu, poetul „Statu”-lor și al „Cântecului Deșertăciunilor” și creatorul lui Cyrano de Bergerac în românește.

CYRANO IN VERSIUNE MILITARA

Pentru că veni vorba de Cyrano (fac și eu ca cel cu tunu) voiu aminti o vorbă de duh a maestrului Codreanu.

Printre talmăcirii lui Rostand s'a aflat și, pe vremuri colonelul, Călătoreșcu Radomir care însoțise traducerea de toate calitățile sale oficiale în oștire.

Întrebat de un curios, care este păreră sa în privința traducerii d-lui Călătoreșcu Radomir, „Conu” Mihail” răspunde grav:

— Dragă nu mă prișep în șestiuni militare.

DOMNIȘOARA MAMA LUI HAMLET

„Conu Mihail” are multe vorbe de duh cari au la Iași mare putere de circulație. Între altele se povestește această hazoasă întâmplare:

Pe când era director al „Naționaliștilor” din Iași, o artistă venise în conflict cu suflorul, care se ocupa și de „re-

cuprins pe Budușcă în brațe. În conștiința-i de magistrat integru, chiar în acea clipă primejdioasă, se punea o problemă pe care a rezolvit-o astfel:

— Impușcă-l Budușcă și-l plătim în rate.

O PRIETENIE IMPRESIONANTĂ

O altă prietenie strânsă a fost aceea dintre Costăchel... și Cocriță.... Această nu frecventau decât Bolta Rece, nu beau decât împreună și numai la aceeași masă. După douăzeci de ani în cari s'au întâlnit, fără excepție, seară de seară, Cocriță a fost lipsă la apel la o ședință. Costăchel a așteptat cât o fi așteptat, a comandat o sticlă de Cotnar, a băut-o și a plecat.

A doua zi, Cocriță nevenind, Costăchel a intrat la grăji și a început să se intereseze de el. A treia zi lucrul repetându-se, Costăchel s'a hotărât să-și viziteze prietenul acasă. Deabia atunci și-a dat seama că, după mai bine de 20 de ani de prietenie, nu știa unde locuște. Dar ce birjar din Iași nu știa la Cocriță? A doua zi de dimineață a luat un „muscal” și s'a dus la el acasă. L-a găsit în halat și papuci, slăbit și demoralizat.

— Uite ce-i Costăchel. Doctorul mi-a spus că nu mai am voie să beau nici să mănânc orice. Am ciroză.

Costăchel s'a încruntat.

— Măi Cocriță ascultă di mini, nu schimba sistemul. La vârsta noastră nu merge. Hai să-ți ardă greul o fleică bună, să-i tragem și-o sticlă la înălțime și nu mai chema doftor.

Cocriță n'a vrut. Costăchel a plecat îmbufnat. Nu credea în medicină.

Dela această dată a început să bea singur, la aceeași masă. Adesea îl prindeau zorile cu sticla destupată și ceașca de cafea plină de muci de figuri. Într-o bună dimineață un subcomisar în uniformă, cu pampon roșu la chipiu, s'a apropiat de masa lui spunându-i:

— A murit conu Cocriță.

Costăchel a lăsat sticla și pălăria la crășmă și a pornit plângând spre Sf. Spiridon unde era depus corpul tovarășului. În fața sicriului și a familiei consternate a început să strige: Cocrițăaa, ți-am spus să nu schimbi sistemul. Uite-te unde te-au adus doftorii și spîterii!

LA DISPERAȚI

O altă cărcimă celebră, dar mai recentă, unde se adunau seara la aperitiv cățiva intelectuali și dimineața la potroace toți noctambulii orașului într-o perfectă armonie socială, purta titlul sugestiv „La disperati”.

Patronul, un grec, era un om foarte original și vorbea cu multă evlavie de figurile simandicoase ale țării, pe care le cunoscuse în timpul războiului. Clienții obicinuiți, când nu aveau bani scriau cu creta pe ușe ce au consumat, semnau și plecau.

Într-o seară, venind la aperitiv, un grup de consumatori au constatat că ușa nu mai era.

— Unde-i ușa, întrebă unul pe un băiat de prăvălie?

— A plecat jupânul la Curtea de Apel cu ea. Are proces. Să arăte că are bani de încasat.

Nu se știe ce rol va fi jucat ușa în proces, dar procesul a fost câștigat de patron. Tocmai sosise o coloană de butoaie dela Odobești care așteptau în fața prăvăliei să fie coborite în pivniță. Greul era bucuros. A oferit la fiecare masă câte o sticlă de vin din cel mai bun și frecându-și mâinile întreba pe-un cunoscut client:

— Coane Culai, oare cât v'ar trebui d-voastră să deșertați toate butoaiele aieste?

— Măi grecule, i-a răspuns acesta răsând: ușa, un șfert de kilogram de cretă și n'am și fașe.

Acesta era Neculai Păun.

MAI ESTE ȘI CÂNTEC

Greul nu simpatiza cu spîterii. Se plăngea — pe bună dreptate — că-i strică vinurile. În special doi îl iritau mai mult, căci pretinzând că ba mai trebuie un sifon, ba că sifon e și nu e vin, îl țineau până dimineața.

Odată, pe la patru de ziua, fiind făcuți bine, greul le-a turnat singur în așa fel, încât vinul să se termine odată cu sifonul. Deprinși să-și toarne singuri și să lipsească totdeauna ceva, unul începu:

— Mai este... și se opri constatând că nu mai e nimic.

— Ce mai este? întrebă greul răsând pe sub mustață.

— Ehe, răspunde unul din cei doi, acum mai este cântec.

Greul s'a posomorit, dar până la 7 dimineața n'a fost chip să se culce.

FINAL

Am început acest, să-i zicem, reportaj cu o definiție a apei Bahluiului. Și ne-am trezit la sfârșit de pagină că am uitat să dăm și o definiție a vinului de Cotnar. S'ar putea ca aceasta să fie mai puțin bună pentru că e făcută de un specialist (Ați ghicit: Păstorel). „Cotnarul este, așadar, vin care nu se mai află. Cine n'a băut nu mai bea”.

Pentru un anumit Cotnar același Păstorel a scris aceste versuri adânci:

Cotnarul vostru din Maxut
Încet la cap se suie.
Era pe când nu l-am băut,
Azi l-am băut și nu e.
Și astăzi ca n' atâtea seri
Când pivnița-i adâncă
Tăria vinului de ieri
Ne urmărește încă.

CARTEA FRANCEZA

CHARLES MAURRAS LA ACADEMIE FRANÇOIS MAURIAC: PLONGEES

(„B. Grasset” — Paris, 1938)

Recenta alegere sub cupola Academiei Franceze a ilustrului cugetător, umanist și doctrinar al naționalismului înseamnă fără îndoială o supremă și meritată consacrare, dincolo de orice contingente ale momentului politic și considerațiunii de oportunitate — adușă celui care peste hotarele țării lui, reprezintă astăzi, într-o armonioasă plenitudine și în cel mai înalt grad de semnificație, universalitatea spiritului și a culturii franceze. Este însă și o tărzie cinstire pe care Societatea Nemuritorilor și-o datora sie-și.

„Opera lui — scrie d. S. Arbellot într-o călduroasă prezentare a vieții și a pereii lui Maurras, *homme d'action*, protestează împotriva legendei sterilității noastre politice și a inaptitudinii no-

acesta să-l urască pe celălalt: ca să egalizeze, democrația trebuie mai întâi să dezorganizeze.

În ielul de manifestare și în virulența distrugătoare a fermentului democrației, Maurras recunoaște prezența unui duh străin de mentalitatea occidentalilor și anume acel „*caracter oriental*” mărturisit de toate marile crize moderne cari au zguduit din temelii structura politică a societăților europene: „*biblice prin spiritul lor sau iudaice prin personalul lor... ele exprimă fie un ebraism intelectual, fie actele unor evrei în carne și oase*”.

Trebuie reținută observația lui Maurras, că înverșunarea împotriva inegalității sociale sau materiale ascunde, de cele mai multe ori, sentimentul nemărturisit al unei inferiorități personale.

Poate că pricina cea mai grea de consecințe a frământărilor ce zgudue fața așezărilor sociale, trebuie căutată nu atât în raporturile abstracte dintre împrejurările care provoacă jocul anumiți legi economice sau istorice, dar mai ales în smârcurile psihologiei individuale.

Cei cari cunosc cât de intim și organic împletită este gândirea lui Charles Maurras de așezarea lui publică și cât de firese este aceasta expresia deplină a celei dintâi, fără ca semnificația să-i fie slăbită, nu vor fi surprinși că la o rubrică și într-o revistă cu preocupări exclusive de literatură și artă se accentuează asupra aspectului politic al operei acestui umanist.

D. François Mauriac e un pătrunzător analist și romancier notoriu al „vieții secrete”, al acelei vieți care-și hrănește rădăcinile din strălindurile misterioase ale subconștientului. Dar cum prin formație sufletească d-a este un scriitor catolic, pentru care drama religioasă, a ispitei și a păcatului există, impunându-i-se cu aceeași putere de prezență ca unui naturalist existența lumii din afară, conflictele psihologice trăite de personajele romanelor d-sale se intensifică și se adâncesc prin resfrângerea în tenebrele unor conștiințe, carora trăirea pasionată a problemelor credinței, le da un sentiment sporit al propriei răspunderi, și al unei urgențe de neînalturată.

Forțele obscure ale păcatului, desbaterile conflictuale dintre bine și rău, formează fondul de simțire comun al oamenilor de orice condiție socială, astfel că personajele întâlnite în paginile numeroaselor romane ale d-lui Mauriac, dela *Le baiser au lèvreux* până la ultimul roman *Les anges noirs* au un aer de familie pronunțat care estompează nuanțele caracteristice de individualizare psihologică.

Cele mai multe, ca aceea neuitată Thérèse Desqueirox din romanul cu același nume, reapărând mai târziu în *Ce qui était perdu* sunt creaturi demonice, participând toate la același „aer de familie”, — atmosferă înăbușătoare de crime — gândite cu aprigă înverșunare chiar dacă nu făptuite — și canere morale.

Dar, oricât de jos ar fi căzut aceste făpturi infectate de viciu și păcate, e totuși un păcat, cel mai grav dintre toate, din ghiarele căruia romancierul le salvează: acela al desperării. În această privință, titlul unui roman mai vechi al d-lui François Mauriac, citat mai sus: *Ce qui était perdu*, poate fi luat într-un înțeles simbolic, în lumina căruia întreaga operă a d-sale se înfățișează într-o strânsă unitate de concepție. Tot ce era socotit ca pierdut va fi salvat, strecurând în sufletul celor mai abjecte făpturi, raza unei speranțe, aceea că vor putea fi admise anume, cu toate viciile și fărădelegile lor, în cuprinsul mizericordiei divine.

Titlul volumului de față, *Plongées*, care este o culegere de nuvele, concretizează cum nu se putea mai potrivit și lapidar esența artei romancierului, a căru putere de analiză legitimează într-adevăr comparația cu pătrunderea unei sonde în adâncimi greu accesibile, fie că e vorba de încercări de „cufundare” în perioadele întunecoase ale destinului Thérèse Desqueirox, ca în primele două nuvele, sau de aceea între-prinsă în miezul intim al vieții bărbatului torturat de gelozie, din „Insomnie”.

Remarcabilă e stăruința obsesiei exercitate de personajii isvorite din închipuirea creatoare a scriitorului, asupra celui care le-a dat viață. Cazul Thérèse Desqueirox, de care s'ar părea că d. Mauriac, după ani de zile, nu se poa-

te încă despărți definitiv, se adăogă a-celora celebre, ale lui Balzac și Flaubert. „*Să vorbim acum despre Eugénie Grandet*” — cuvintele celui dintâi, și „*Emma Bovary, c'est moi*” — răspunsul celui alalt, sunt mărturie prețioasă despre puterea de absorbire a ficțiunii literare exercitată asupra creatorului, în paguba realității înconjurătoare, a tuturor.

Realismul analizei și observației d-lui Mauriac, căruia, fără a se pierde în amănunte, nu-i scapă totuși nici o trăsătură esențială, atinge uneori oare luciditate feroce și tăioasă din literatura rusă, a unui Cehov de pildă, care-ți lasă o impresie apăsătoare de osteneală și descurajare asupra tristeții fără leac a destinului omenesc. Trans-

François Mauriac

criu aci două citate ilustrative pentru acest realism, deopotrivă de neîndurător, fie că e vorba de observarea launtrică a cuiva sau de aceea a înfățișării lui fizice, exterioare.

În cel dintâi este vorba de purtarea medicului din nuvela „*Thérèse chez le docteur*”, față de soția lui: „*El se răzbuna, mai ales de iață cu martori, înmușea procedeele brutale, cuvintele grosolane. După douăzeci de ani luase obiceiul s'o umilească cu orice prilej; astel că i se întâmpla, ca în acea seară, să o tacă din deprindere, și fără voce*”.

Al doilea citat e din nuvela intitulată „*Le rang*”, aceea care, din întreaga culegere, întrunește elementele unei creațiuni obiective, celelalte fiind mai ales revelatoare pentru felul cum s'au impus romancierului, cerându-și ființa artistică — deci prețioase ca atare — și întrucât ne îngăduie pătrunderea în tainele laboratorului de creație, „*Le rang*” este apriga schiță biogrată, alcătuită din mărturisirile unei biete zdrențe omenști, Auguste Duprouy, a cărui viață a fost sacrificată din pretenția absurdă și ridiculă a mamei sale de a-și menține rangul tradițional în modesta societate burgheză a unui obscur orașel de provincie.

După ce acesta, ca să-și țină „rangul”, făcuse cheltuieli excepționale pentru transportarea și așezarea cu pompa cuvenită a trupului soarelui sale, în cavoul familiei, dintr-o altă localitate, deși el însuși nu avea ce mânca, primește vizita vărului său și prieten din copilărie, Hector Bellade, care venise să-l mângâie. Auguste Duprouy se căznea să aprindă focul, fără să isbutească: „*Vizitatorul îi rugă vărul să renunțe, dar acela, ingenuunchiat dinaintea căminului, se încapăpâna și Hector îi vedea cele două ghețe micuțe, de care pământul cimitirului era lipit încă, și două oase cari împungeau în fundul pantalonilor lustruiți. O flăcărue sărăcăcioasă pălpi în cele din urmă, Bătrânul se ridică*”.

„*Poveste de Crăciun*”, ultima nuvelă, participând la același caracter autobiografic al întregii culegeri, cu excepția arătată mai înainte, povestește împrejurarea în care tânărului poet Yves Frontenac i se revelează darul de romancier, odată cu primul subiect ce i se înfățișează, silindu-l să se așeze dinaintea mesei de scris, în zorii zilei Crăciunului din 1898, după o noapte petrecută într-o „*boite*” pariziană. Substituirea personajului Frontenac este destul de transparentă, astfel că „*povestea de Crăciun*”, poate fi pusă în seama biografiei d-lui Mauriac.

MIHAI NICULESCU

Tânăra lirică ardeleană

de ION ȘIUGARIU

Ștefan Baciu este fără îndoială cel mai tânăr poet al generației actuale. Poate, încă prea tânăr pentru a pune temeiul sigur pe frumosașele și bogatele sale resurse lirice. Intrat definitiv în rândul scriitorilor consacrați prin acci-volum premiat și editat de Fundațiile Regale „*Poezele poetului tânăr*”, la vârsta de 16 ani, când cei mai mulți dintre colegii săi de clasă citeau poveștile lui Andersen sau romanele lui Jules Verne, Ștefan Baciu s'a menținut într-o laudabilă tensiune lirică, editând până în prezent trei volume de poeme și având gata o nouă carte pentru Fundații.

Nu știm până unde poemele poetului dela Brașov reprezintă o caracteristică a tinerei generații și nu vom căuta să-i determinăm aici limitele. Ceea ce formează esența și în bună parte originalitatea poeziei sale, este marea încredere într-o menire poetică înaltă și desăvârșită înfrățire cu elementele sufletești deosebite. Făgașul acela al convorbirii cu cerul, cu zările, cu florile, cu sufletul, cu diminețile albe de primăvară, pe care l-am adâncit în poezia lui Emil Gurguica și pe care l-am întâlnit, mult orientat spre interior, în opera lui Mihail Beniuc, este reprezentativ și aici. Pentru Ștefan Baciu, faptul că s'a născut poet, (lucru pe care-l știe și pe care-l spune oricând), este singura realitate care-l interesează. Munții, cu toată adâncă lor poezie, nu formează pentru sufletul său un loc de refugiu, ca în versurile lui Aurel Marin, nici un prilej de închinare, ca la George Coșbuc, ci simplu, un „*șal pe umeri*” pentru a intra împărătește în poezie. Tumulul dragostei, care de atâtea ori îl ridică și-l coboară pe Mihail Beniuc, este și el doar un prilej de inspirație și de afirmare poetică.

Tu iartă-mă dacă din tine vers am
făurit;
E Meșterul Manole ca'ntr'o grotă'n mine,
Și nu-mi dă pace până n'am zidit,
Făptura cea mai dragă'n cărămizi de rime.
(Ars poetica).

Dealtfel, ceea ce spunem noi aici despre Ștefan Baciu s'a desbatut cu ocazia numeroaselor recenzii prin revistele literare. Revenind, nu iacem altceva decât sa stragem într-un mănunchiu observațiuni mai vechi, (evident, lăcute de alți) în vederea unei caracterizări generale.

Așadar, prin Ștefan Baciu, considerăm noștre cu privire la tânăra lirică ardeleană, exprimate în numărul trecut al acestei reviste, pot fi menținute și chiar accentuate. Același avânt, aceeași tinerețe, aceeași încredere oarbă în forțele proprii, același lirism înfrățit cu azururile și cu cerul, aceleași imagini pure, alese, elegante, suave, înfrunchează trăsături generale, pe care le urmărim în toată lirica tinerilor poeți din Ardeal. Excepțiile nu interesează pentru ceea ce ne preocupă pe noi aici.

Am putea urmări această linie a actualei lirice ardelene în creațiunile multor poeți tineri, nu îndeajuns de cunoscuți în cercurile literare dela București, dar nu credem că, pentru preocupările acestor pagini ar fi necesar. Amintind pe V. Copilu-*Chetră*, moțul cu sufletul de aur, în rândurile căruia socialul se îmbină cu poeticul pur; pe Yvonne Rossignon, poeta cu talent care de-atâtea ori a stat de vorbă cu ciutele și cu isoarele, prin revistele ardelene (deși nu este originară de prin aceste meleaguri); pe D. Hînoaveanu, singuraticul și modestul prieten al muzelor, din nu știu care sat pierdut prin Nordul Ardealului; pe Radu Stanca, tânăr și promițător și poate pe alții; vom înșira câteva nume, pe cari tânăra lirică ardeleană nu poate să le uite.

Prin George Popa, pe care d. Victor Papilian îl amintește cu simpatie în articolul citat mai sus, vorbind despre revista „*Lanuri*” dela Mediaș, lirica ardeleană înregistrează un succes care merită să fie menționat în mod special. Plin de dărze și tinerețe (de fapt e un om slab și bolnav) poetul acesta e un virtuos imagist și un temperament ales. Realizat promițător în „*Plecarea spre legendă*”, volum premiat anul trecut de S. R., talentul său subjugă și se impune printr-o deosebită subtilitate în expresie și o înaltă puritate în sentimente. Versurile sale aduc un adevărat suflu de beatitudine și de stelară beție poetică.

Strângem culori și sunete și le topim
În aurăria unui singur chilim,
Scriem laolaltă, în același decor,
Mierasma din brazi și elegia lor,
Arborii și oamenii, așa cum sânt,
Crescuți din miera aceluiași pământ.

Totuși, uneori ne istovesc tristeți,
Ca o mireasmă bolnavă în file;
Cât sunt de mari aceste frumuseți,
În inima noastră, prieteni poeți
Și pentru alții cât de inutile.

(Destin liliat)

Am putea remarcă în lirica lui George Popa, ceea ce am desprins din opera lui Ștefan Baciu: o mare încredere în destinul poetic propriu. Și, tocmai această încredere deosebită, tocmai acest îndelung dialog cu timpurile, cu nemurirea, aduce în poezia lui George Popa,

atmosfera aceea de legendă, imprecisul acela suav, care formează caracteristica și biletul său de onoare. Vom reproduce câteva strofe dintr-o poezie care n'a apărut în volumul amintit, dar care a fost publicată în revista „*Familia*” (An. IV, No. 1-2).

Pentru mânăstirea aceasta
Mi-am închis între ziduri nevasta.
Acum stă sub vopsele și var
Pieptul mătăsoș ca un ștergar,
Și-mi trece prin ureche, nechemat,
Glasul ei de flaut încuiat.

Dar ce se vede? Norodul s'a dus
Și am rămas pe mânăstire sus.
Tot norodul s'a întors spre cămin
Și am rămas singur și străin
Aici, lângă păsări, lângă doinele vântului,

Depart de țara pământului.

Imprumut-mi pasăre aripa ta,
Pentru jume, razele, stea,
Apropiu-vă munți,
Sa va calc cu piciorul pe frunți
Sau mai bine, iegendă, scrie-mă'n vers,
Să rămân de-apurarea neșters.

(Meșterul Manole vorbește zărilor)

Dar George Popa este încă prea tânăr pentru a nu cadea de multe ori în păcatele inconștenței. De aceea ne vom opri aici cu analiza operei sale și ne vom reculege puțin lângă memoria unui prieten drag, pe care o voce mai înaltă decât însăși chemarea poeziei, l-a trecut în floarea vârstei dincolo de hotarele acestei vieți. E vorba de George Boldea. Acel George Boldea pe care Emil Gurguica l-a editat de curând în colecțiunea „*Abecedă*”, adunându-i poemele risipite prin reviste, într'un frumos volum intitulat: „*Soliloquii*”.

Poezia lui George Boldea, ca și viața lui, este strâns legată de mișcarea tânăra din Ardeal și înlozește alături de prietenia lui Emil Gurguica, Teodor Mureșanu și ceilalți entuziaști dela „*Abecedă*” și, mai târziu dela „*Pagini literare*”. Până de tinerețe și de avânt curat, această poezie ilustrează într-un mod teric considerabil noștre asupra tinerei lirice ardelene. O finețe și o subtilitate deosebită, un adânc isvor de nuanțe stelare, dau versurilor sale un aer de înaltă puritate sufletească și intelectuală. Poezia lui George Boldea nu cunoaște tortura versului și nu știe cât sunt de lungi nopțile pierdute lângă rime. Sincera și curgătoare, ea formează o adevărată oglindă a sufletului care a produs-o și o fericită revărsare de bogății alese. Acolo unde talentul este prea slab și unde vocația ezită, versul lui George Boldea nu recurge la tertipuri înșelătoare și nu caută să treacă peste o neputință organică, ci, simplu, își recunoaște inferioritatea și o pune, cu sinceritate, pe hârtie. De aceea, activitatea poetică a lui George Boldea, rămâne ca o dreptă, mărturie a unui suflet cinstit și mare, pe care moartea l-a răpit prea degrabă, unei mineri frumoase și roditoare pentru tânăra lirică ardeleană.

Cu Teodor Mureșanu, care întrece cu mult în vârstă și activitate poetică pe toți cei comentați și amintiți până aici, vom căuta să încheem popasul nostru lângă tânăra lirică ardeleană și să reconstituim, sau, mai precis, să înmă-nunchem toate considerațiunile de până aici, într-o concluzie generală. Debutând cu un volum de „*Poezii*” încă pela 1920 și premiat de Academia Română pentru volumul „*Fum de țertfă*” în 1923, Teodor Mureșanu se numără totuși printre tinerii poeți ai Ardealului, (desigur în multe privințe superioară), prin atmosfera poeziei sale și prin atitudinea tânăra. Restrânsă la paginile revistei pe care conduce, activitatea lui poetică reușește să domine și să se impună. Vom reproduce câteva din versurile publicate în antologia poezilor tineri din editura Fundațiilor Regale:

Somn ușor. Deschide-te vis,
Ieși din mugur floare de câis,
Câmpule, batează-mă cu rouă,
Noapte, fă-mi inel de lună nouă,
Inimă, cum te tot joci pe flaut,
Dă-mi odată cântecul ce-l caut,
Norilor, umbrii-mă cu fum,
Vântule, pornește-mă la drum,
Ca o veste, ca un strigăt drag de cuc,
Duce-măș în lume, să mă duc....

(Descântec)

Aceeași atmosferă pură de înfrățire cu elementele naturii și de popas în vis. Același decor cu rouă, cu vânt, cu flori de câis. Teodor Mureșanu se integrează tinerește în rândul poezilor pe care-i îndrumă în paginile pe care le conduce. Versul său cuprinde frumuseți alese și un miros reavă de câmpie verde. Imagini clare și noi, dau rândurilor sale o autentică valoare poetică. De altfel, nu noi suntem chemați să arătăm valoarea lui Teodor Mureșanu, pentru tânăra lirică ardeleană. Drumul prin poezie este un drum greu și nu totdeauna destul de sigur. Noi, cei cari primim dem de piept avânturile, îl avem înainte, îl dibuim zilnic. Cei mai în vârstă decât noi, l-au găsit de mult și îi cunosc toate popasurile. Dintre ei face parte și Teodor Mureșanu. Este singurul lucru care-l deosebește de poezii tineri. Locul de frunte pe care-l ocupă astăzi în lirica Ardealului a fost cucerit

(Urmare în pag. 7-4)

CRONICA DRAMATICĂ

de CICEONE THEODORESCU

„DELA MUNTE LA MARE“, „SINAI LA DOMICILIU“ ȘI AȘA MAI DEPARTE...

Nu ne plac și — cu riscul de a nu plăcea, la rândul nostru — nu recomandăm (firește, cui află vreme să ne asculte) comedioarele zugrăvite bălțat, despuiate și condimentate, care fac „succesul“ spectacolelor de vară.

Nu ne plac și pace. Cine e de altă părere are o soluție foarte la îndemână și pe care ne grăbim să i-o recomandăm, în felul ei, îndreptățită: să renunțe a ne mai citi cronică!

Locul este totuși să observăm că un progres în materie de teatru estival tot s'a făcut: revista nu mai are admiratori de altădată, ineptia cupletului de actualitate, de șarjă politică și de vulgaritate divers amoroasă, săturând și plictisind lumea.

„Revistei“ i-au luat-o înainte în ori-

ce caz — în preferințele publicului scenelor de vară — comedioara muzicală, voedevilul, farsa și, se pare că, adunându-și vechile oase din uitare și mucagai, însăși opereta...

„Dela munte la mare“, comedia muzicală localizată de E. Mirea, H. Nicolai-de și Ion Vasilescu ar avea, alături de alte ale sale semene, măcar acest merit: că răspunde unui nivel ceva-ceva mai ridicat decât al revistelor tâte, plate, diforme, inestetice și imposibile.

Talentul d-lui C. Tănase, actor de necontestat însuși, a dus pe umeri ani de-arândul un bine uns cu pomezi și farduri, un frumos și inutil, dar un trivial și feroce, cadavru.

Trupa dela „Alhambra“ l-a ajutat, cu și mai mare lux de trivialitate.

Spectatorului căruia i s'a făcut lehamite de scenele dispartate, de cupletele plasate alandala, de lipsa de haz agresivă — în numele „umorului!“ — i se întoarce astăzi dacă nu răznea pe dos, oricum fața către alt gen de spectacole, cât de cât mai apropiate teatrului.

E un teatru inferior, vulgar și el, pomădat cu pomezi eftine și el, dar care vrea să aducă întrucâtva cu ceea ce se

numește firul unei acțiuni, înghetarea unei intrigă, schițarea câtorva personajii.

„Piesa“, fie și muzicală, adaptată de cei trei autori de mai sus, are chipurile un fel de „subiect“, înclădit destul de naiv în „șlagăre“ și „luzuri“, în „ciubucuri“ și „cârlișe“.

Interpretarea — vorbită și cântată — s'a câșnit să scoată în relief mai ales ceea ce aparține posibilității de ușurel și comod succes.

De regretat în deosebi este prezența în acest ansamblu, altminteri finieresc și „agreabil“, a d-lui H. Nicolai-de, ba încă în dubla calitate de autor și actor; d-sa

ni se arătase pe vremuri (la dreptul vorbind, nici un „pe vremuri“ — ci abia cu câțiva ani în urmă) ca un element actoricesc de bună formație și de făgăduitoare zestre artistică.

Restul, e'n regulă...

„Sinai la domiciliu“, tot o localizare și tot — negreșit — un „succes de serie“ (așa cum, interpretând favorabil nuanța, se bucură să audă spunându-li-se, veselii noștri fărari de jocuri și cântecele comice).

„Succesul de serie“ este al d-lor Tudor Mușatescu și Sică Alexandrescu, ași și precursori ai genului.

Față de fostele reviste, desigur că și aici se poate remarca un progres. Vai de capul lui...

Actrițe de talent (vezi Silvia Fulda, Renée Anie) actori cu prestigiu (vezi Maximilian) nu se dau în lături dela nici un „efect“ de hilaritate.

E tot ce se caută, tot ce „se vinde“ și oamenilor noștri li se pare că e de ajuns.

Vrem să ne lămurim cetitorul (fiindcă nu admitem ca după atâtea netede

Teatru radiofonic

Continuându-și efortul lăudabil de a fi un surrogat al teatrelor concentrate în numai trei orașe ale țării (concentrare vorba vine, pentru că lașul n'are decât un singur teatru iar Clujul și o operă) societatea de radio-difuziune a oferit publicului în săptămâna pe care o trecem pe răboj două transmisiuni de teatru radiofonic. Faptul acesta înseamnă o incurajare a tinerelor talente ascunse, întocmai cum compozițiile mai răsărite sunt publicate în revista liceului cu indemnul către elev de a persevera pentru că are talent. (Dacă direcția programelor ar avea material abundent și de calitate, autorii ar trebui să se mulțumească cu simplul indemn spre perseverare, așa cum li se oferă la poșta redacției).

Una din cele două piese a fost comedie muzicală. Cam așa adică: într-un cabaret care se cheamă „Venus“, fiindcă sunt în lumea pianetara, se simte nevoia ca speakerul să asigure lumea ca o sa se amuze (în alte ramuri de negoț se asigură clientul că marja o să dureze unu-nu). În stăruie asta a fost doar intro-ducere. Vine acum un tip de ratat cînic, care mai mult cantă niște grăguțe melocui de inspirație modernă, spune un sketch în care râde de sine însuși. Păcat că genul s'a banalizat, ar fi fost reușit altfel. Și acum aflăm de ce comedia noastră muzicală se cheamă „Semnele de pe Marte“. Pe scenă un soț, pentru a putea pleca de acasă, își asigură soția că este de serviciu la o stație radiofonică și că lucrează la descifrarea semnalelor Martienilor. Ea crede și el pleacă. Se întâmplă ceva neprevăzut: Un prieten al familiei și soția lui trec pe la el și fiindcă biata femeie era singură o iau să se amuze, desigur la cabaretul „Venus“ unde, ați și ghicit, soțul radio-amator vede lucrurile ca urmare a șampaniei și a puterii de sugestie a speakerului. Cum e comedie nu se întâmplă nimic, nici măcar scandal. (Ehei dacă ar fi fost tragedie am fi auzit sângele curgând din pieptul infidelului). Eu am și răs. Așa cum răzi când descoperi trucuri învechite la un scamator.

Cealaltă piesă este o lucrare mai serioasă (la propriu): ceva așa, s'ar putea cheama dramă. E aproape un studiu de psihologie asupra geloziei.

Anume toată piesa tinde să ajungă la momentul când el descoperă niște pași la fereastra soției lui. Mai înainte de asta autorul a avut grijă să ne-o prezinte ca pe o femeie care-și iubește bărbatul și a mai avut grijă să ne amănueze că urmele au fost lăsate de un argat care a curățat zăpada de pe fereastră. Verificarea cinstei soției este dar ușoară. Criza însă tot se produce.

Ea o cheamă Sylvia, părăsește casa pentru a-i da o lecție soțului. Pedeapsa pare a avea efecte căci asistăm la un jurământ. După câteva clipe însă se a-rată că zadarnic a fost jurământul fiindcă îi vine ideea că a fost părăsit pentru altul.

Gelosul nostru nu e erou de literatură, fiindcă nu suferă. Toate reacțiunile lui sunt simple tropisme. Un fapt produce imediat o bănuială și apoi manifestarea ei fizică, brutală, totdeauna la fel (am ascultat de trei ori astfel de isbueniri) parcă lipsită de corelativul sufleteș pentru care trebuie să-i facem credit.

Jocul în ambele piese nu avea nimic de adăugat textului.

Comedia a fost scrisă de Aura Doljan, cu muzica de Eug. Coca, iar drama de Elena Hasnaș.

MIRCEA BĂRBULESCU

Comedia fantasmelor

Piesa d-lui Dan Botta, cu subiect din timpul Renașterii, Comedia fantasmelor, s'a tipărit în editura „Miron Neagu“, din Sighișoara, și va fi în librării de ziua cărții.

Dan Botta

Cititorii au făcut cunoștință pentru prima dată cu prețioasa operă a d-lui Botta, din paginile „Universului literar“. În n-rul 2 al revistei, din 26 Februarie, a. c., am publicat un fragment din actul II al piesei, care a fost re-

marcat și apreciat în deplina lui valoare, în diverse comentarii din presă. Acum, oferită completă în volum, opera poate fi cunoscută în întregimea ei armonioasă.

În „Comedia fantasmelor“ apar Cesare Borgia, Lucreția Borgia, Papa Alexandru VI, Machiavelli și alte figuri ale epocii, din cea mai pură Renaștere. Nu este vorba de o frescă istorică, și cu atât mai puțin despre moravuri decăzute, așa cum ni s'a transmis până acum despre epocă, printr-o literatură falsă. D. Dan Botta, am putea spune, reabilitează chipurile lui Cesare și al Lucreției Borgia. Dar d-sa face și mai mult. Nedând nici o crezare la tot ce s'a scris fără temei istoric, despre cei doi frați, d-sa scoate adevăruri noi din lumina reală a vieții lor reale. Astfel, Cesare este un erou al reveriei, care concentrează în el, cu atâtea forță lumea exterioară, încât el însuși devine o profundă unitate, o ficțiune, un tip, iar ceea ce mai rămâne în afară, pare a fi produsul unei halucinații, o defilare de fantasmă.

D. Dan Botta a creat în Cesare, o nouă structură de erou, a celui care, din prea multă iubire a existenței, o resorbe în propria-i dorință, transformând-o în iluzie.

„Comedia fantasmelor“ va fi, fără îndoială, una din cărțile de mare valoare ale literaturii românești.

Inceputurile poeziei noi în Franța

(Urmare din pag. 1-a)

În Europa, i-a dat de gândit, și autorul „Florilor Răului“, în funcția lui de filtru al romantismului, și-a dat seama de adevărul temeinic al năzuințelor povestitorului american, că „totul, într-o năvală, ca într-un roman, într-un sonet, ca într-un poem, trebuie să ducă la desnodământ, și că un bun autor are încă dela întâiul său rând în vedere, pe cel din urmă“.

Preocuparea aceasta de compoziție în sensul limitării expresiei la măsura importanței ei, își are rostul hotărât aici. Alfred de Vigny, bunăoară, vorbind despre sine, în jurnalul său, în legătură subînțeleasă cu contemporanii spune:

„Singura însușire pe care o cinstesc în mine, e nevoia mea veșnică de organizare. Abia mi-a venit o idee și îi dau, în aceeași clipă, forma ei, compunerea ei, organizarea ei deplină“.

În altă parte, a aceluiși jurnal, vorbește apoi despre compoziția după norme statuare a unei poeme.

Baudelaire, de asemenea, urmărirea compoziția, în sensul integrării fiecărui amănunt al unei poezii în maximum de lumină favorabilă lui, cu o artă surprinzătoare. Era cea dintâi și cea mai gravă atingere care se aducea concepției romantice a poeziei. Ideea aceasta, în mijlocul înfrigurării de inspirație nestânjenită, împinsă până la beție, a concepției dela 1830, însemnează, cel puțin la începuturile ei, o inovație plină de urmărire. Suprafața devenea, astfel, adâncime. Este un principiu

aproape fizic de reversibilitate. Adâncimea, apoi, trebuie să devină în chip automat cercetare, cercetare de sine și implicit diversitate și libertate. Nu mai era însă libertate romantică. Principiul ei suferise un întreg proces de filtrare, de selecționare, de interiorizare și-și făurise și temeinice așezări intelectuale.

„Remy de Gourmont, într-adevăr, definește simbolismul ca pe o formulă liberatorie în artă: „Or, spune el, dintre toate teoriile de artă care au fost, în aceste din urmă zile vânturate, una singură apare nouă: simbolismul, care desbrăcat de jicitoare sensuri date lui de miopi, se traduce, în literatură, prin cuvântul Libertate, iar pentru cei mai violenți, prin cuvântul Anarhie““.

Baudelaire ajunsesse, în cadrul poeziei romantice, la care nu adăogase decât doar o disciplină intelectuală și sufletească nouă, în sensul de sporire la această libertate. Scriitorii francezi de după el au mers mai departe și au tras concluzii noi din această poezie sobră, metalică și cu înfrigorare ascuțită de adâncime. Un Stéphane Mallarmé, un Arthur Rimbaud, un Tristan Corbière, un Verlaine, a venit aproape imediat să adauge materialul desăvârșirii personalității lor la opera baudelaireană și să traducă în adevărate fapte de artă primele principii de intelectualizare și de utilizare a libertății romantice, puse de Baudelaire.

N. DAVIDESCU

Tânără lirică ardeleană

(Urmare din pag. 6-a)

rit printr-o activitate intensă de mai bine de 18 ani și prin volume alese. Iată câteva din cărțile sale mai de seamă: „Poezii“ (1920), „Lumini suflă în vânt“, „Fum de jertfă“ (1923) premiat de Academia Română, „Chiot câmpenesc“ (1926), „Cîmburi de oglindă“, (proză) și numeroase opere în manuscris.

Ar mai trebui să amintim aici activitatea poetică a lui Ion Th. Ilea, poetul talentat care făcea atâtea valvă în anii trecuți prin versurile sale sociale, dar întrucât nu-l apropiem de literatura tânără ardeleană decât faptul că este născut în Ardeal, vom trece peste el cu o ușoară părere de rău. De-altfel Ion Th. Ilea este puțin mai în vârstă decât cei mai mulți dintre confrății comențați aici.

Paginile aceste n'au pretenția unei juste definiri a caracterului literaturii tinere din Ardeal și nici nu s'au străduit să cuprindă întreaga desfășurare a noului curent pornit, în bună parte, din coloanele și din redacția simpatice reviste „Abecedar“. Dincolo de caracteristici și limite, dincolo de poziție critică deosebită, am căutat doar să intuim o atmosferă literară în ceea ce are ea general și adânc și, atât cât ne-au permis puterile și paginile, s'o exemplificăm prin citate și nume.

Tânără lirică ardeleană, tocmai prin faptul că e tânără, cuprinde virtuți și păcate inerente tinereții. Ceea ce trebuie însă să reținem, ceea ce am vrea să accentuăm aici, este credința sinceră că această literatură tânără se situează cu succes alături de cea mai bună literatură actuală din țara noastră. Poeții înșirați în aceste pagini, reprezintă o bună parte din ceea ce are literatura tânără românească mai ales și mai frumos.

După considerațiile juste făcute de d. Victor Papilian în aceste pagini, despre revistele ardeleni, credem că acest popas, poate incomplet, era necesar.

ION ȘIUGARIU

și probabil supărătoare „pretenții“, să ne fi cetit până la sfârșit mai mult decât unul, acela care dealtfel ne și trebuie) că repetatele noastre obiecții, aduse principal soiiului de teatru care se desface în timpul verii la București, rămân intacte și după ce ne-am convins pe teren de „cum e cazul“.

Cetitorul amintit, ne rugase să ne plasăm „la fața locului“ și să constatăm „de visu“.

Ne-am executat. Dar n'aveam nici un motiv, cum tare am fi dorit-o, să-i fim recunoscători...

Și de ce n'am mărturisit, odată cu asta, că am făcut tot ce ne-a stat în putință — săcându-l în preferințele și plăcerile sale — să n'aibă nici d-sa, față de noi, vreun motiv de recunoștință.

Și să fim (carevaszică) chit.

CRONICA CINEMATOGRAFICA

Filmele săptămânii

Căldura din ultima vreme a influențat deopotrivă asfaltul, transformat într-o pastă oleoasă, în care pantofii pietonilor se infundă adânc, ca și peliculele prezentate de cinematografele noastre de premieră, cari, prin ritmul lor monoton și greoiu îi fac și pe spectatori să urmărească filmele cu greutate, plictisiți de diferitele întorsături (li se zice și conflicte) prin care trebuie să treacă pentru a ajunge la finalul salvator.

Mai original se prezintă în ce privește subiectul, filmul dela „Scala“: „O crimă fără importanță“, care ne face să ne gândim la starea de înaltă tensiune nervoasă în care trăiesc acum americanii. Se pretinde că acest film ar fi o satiră a tuturor filmelor cu gangsteri. Ni se pare însă că batjocura se îndreaptă mai ales în spre poliția americană, reprezentată în acest film printr'un tânăr înalt (mai înalt chiar decât Garry Cooper), prostuț, molatec și, pe deasupra, îndrăgostit. Până la urmă, avem impresia că tot filmul este o gloriificare a meseriei de gangster. Deci nu prea poate fi vorba de un film moral. Interpretat de Edward G. Robinson și de mână de actori, dintre aceia ale căror chipuri sunt foarte cunoscute spectatorilor, dar ale căror nume nu pot fi reținute niciodată, filmul dela Scala are multe părți amuzante dar și multe „lungimi“ plictisitoare.

„Capitolul“ ne-a prezentat un nou film al fraților Ritz. Spectatorii au răs ca de obicei la neghiobiile acestor trei frați, dar cred că au avut de astă dată dreptul să se întrebe: „Și altceva“. Căci și ca sportivi, frații Ritz nu au oferit altceva spectatorilor decât neobișnuit lor obișnuită. Și trebuie s'o spunem, e cam puțin, odată ce suntem la al cincilea film al lor și mai ales la unul în care au roluri mai mari. De exemplu, n'am văzut încă în nici-unul din filmele fraților Ritz, exteriorizată vre-o stare sufletească. E ceva chiar atât de greu? Ar putea să ia exemplu, frații Ritz, dela Laurel și Hardy. Incolo, filmul ni-i prezintă pe americani, sub înfățișarea de studenți, cari preferă câștigarea unui campionat sportiv, reușitei la un examen, Nat Pangleton are un rol foarte amuzant și chiar, oarecum, uman. Joan Davis, ni s'a părut și ea, ca și frații Ritz, epuizată. Ceilalți interpreți sunt tineri și simpatici.

Filmul dela „Trionon“ se numește „Groază în Peking“. E unul din acele filme în care e vorba de camaraderie pusă la încercare în fața unui amor. Bine înțeles, până la urmă se recurge la un compromis, unul din camarazi, cel mai inutil, murind. Filmul în general e curat lucrat, și are un ritm mai lent, deoarece e german, și nu american. O notă originală în film o constituie cearta celor două ordonanțe, provocată de un conflict între superiorii lor. În orice caz, aceasta e partea cea mai reușită a filmului, izbutind să ne redea mentalitatea soldatului. Acceptabil interpretat de Gustav Fröhlich și Peter Voss, filmul poate place publicului, mai ales prin ultimele lui scene într'adevăr palpitate. Amuzantă e intenția regisorului de a reda „atmosfera locală“ printr'o cămilă care este trecută cu ocazia fiecărui exterior prin fața obiectivului.

Prost sincronizat, cu un scenariu revoltător de banal, jucat obositor de Gita Alpar, filmul dela Aro.

Doar Neil Hamilton, june prim simpatice, încearcă să salveze ceea ce mai poate fi salvat.

TRAIAN LALESCU

PRODUCTII DE CONSERVATOR

Film cu dragoste, maeștri și absolvenți

de NEAGU RADULESCU

MOLIERE E CALIC ȘI NU INVITA PE NIMENI LA MASĂ

Din culise dă buzna în scenă Angela Giurgiuman. Se agită, fuge, târâște după ea o păpușă. Hop și Drondoi Ion.

Angela Giurgiuman

Nu prea merge. Cască și onorata comisie și actul trece repede, că Giurgiuman în afară de un nas puțin fotogenic, nu prezintă altceva.

Se schimbă decorurile, se pun plăcile bărfelii.

— Să se mărite dragă, nu să facă teatru!

(Și eu sunt de aceeași părere).

In „Cadavrul viu” Drondoi are câteva accente bune. Damian dela „Liga Culturală” care a jucat și el același rol, măraie:

— Mă pastîșează măgarul.

Intre timp sala s'a mai onorat cu două trei personalități.

In loje a apărut monoclul d-lui Ion Marin Sadoveanu și nasul ascuțit ca un plisc vulturesc al rectorului Nona Ottescu.

Capul bucălat și ea o bucată de tortă nemțească al d-lui P. Comarnescu e în primul fotoliu.

Profilul d-nei Lily Carandino face furori.

— Cine o fi asta dragă, — se întreabă mamele — parcă ar fi din jurnal.

Trece la rând clasa d-lui Soreanu.

In „Îndrăgostita” și în „Suflete tari” o singură surpriză: Al. Alexandrescu.

Partenera sa Jeny Voinescu nu-i poate ține cadența deși are un cap de scenă și două brațe din cel mai curat fildes.

In pauză d. Camil Petrescu și Marietta Anca îl felicită pe tânărul interpret al „Sufletelor tari”.

Mai mult: îl invită și la masă. Fapt care deslănțuie furia celorlalți.

— Pă ține cine o să te invite Beligane? Moliere?

— Lasă frate Vărăștene că facem un Herdan.

Maeștrii, între timp s'au risipit prin loji. In loja directorială a rămas numai madam Bulandra. Majestuoasă, elegantă.

Se uită din când în când la ceas. N'a venit Tony.

Și cortina se ridică din nou cu „Vreau să trăiesc”.

Jeny Tănăsescu e drăguță. Atât. Wally Nicolau tot cam atât și Al. Demetriad nu e în rol.

Rudele pleacă fără flori și grăbite că li s'a făcut foame. La ieșire cei cari au jucat primesc felicitări colegiale.

— Bravo Giurgiuman! Admirabilă.

— Să ne trăiești Jeni! Bine. Nici nu mă așteptam.

Și în spate aceiași. — Ce catastrofă Giurgiuman! — Oribilă Jeny Voinescu. Salve, la trei, la casa Filotti.

A RĂCNI, RACNIRE

Trei.

Același decor. Aceleași buchete. Doar rudele s'au schimbat.

D-na Filotti are trac.

Tot „Suflete tari”. De astădată însă cu Nutzi Dona și I. Dumitrescu.

Maestrul Manolescu e numai ochi.

D. Livescu n'a mai venit, că doarme după masă.

Prin sală, fiindcă e răcoare și n'au avut ce face, s'au rătăcit și câțiva actori dela Național.

Cortina.

Nutzi Dona expune o toaletă scumpă și un corp de Salomee.

Apoi deodată răcnește.

Timbru vulgar, atitudine vulgară.

Glasul: bătaie cu tîngiri într-o bucătărie.

Maestrului Manolescu îi scapără ochii.

Și Nutzi Dona continuă să-și muște buzele, să ridice sprâncenele, să înghită în sec și să răcnească.

Are plămâni.

Dumitrescu pe lângă ea e un pițigoi alături de-o găină.

Urmează „Of! Femeile” un act în care se relevă Clou Theodosiu (cca mai bună apariție dela clasa Filotti) se remarcă deasemeni Aura Rădulescu (uneori prea multă șarjă) într-o soacră cicălitoare și Floria Niculescu dovedește oarecare temperament.

Capul și rărăitul lui Nicolicescu evăcueză în schimb încet, încet, sala.

In „Hai să fim fericiți”, Nutzi Dona reușește să șteargă puțin impresia de vulgar trombon din „Suflete tari”. Nu același lucru se poate spune și despre Nicolicescu a cărui apariție stărnește în sală discuții de felul acesteia.

— Bine dragă, când îi primește la conservator nu dau examen? Nu e un concurs?

— Concurs? Moft! Inveți și tu o poezie și dacă o știi pe dinafară ai intrat. Știi? n'ai voie s'o citești. Pe dinafară.

A FOST ODATA

Ruy Blas.

Costumele de epocă sunt largi. Flăcăii noștri sunt tineri și trași prin inel. Pe obraji lor aspriți prea puțin de tălșul briciului, bărbile sunt neverosimile. Unuia chiar a început să-i lungece într-o parte. O ține cu palma bine să nu se facă de răs.

Vor să fie gravi, să aibă prestanță. Silința asta a lor place. Reamintește oricui teatrele copilăriei.

Cearceaful furat cu pași tiptili din garderob, frânghia de rufe tălătat pe furis, hainele croite din foiță și actorii toți au săbii de lemn și bărbi de călți.

Teatrele din fundul curților, ascunsă între doi cireși sau prin magazii. Teatrele în cari am jucat probabil toți când aveam pantaloni scurți și nu prea știam tabla înmulțirii. Iată de ce mi-a plăcut cum declama I. Dumitrescu.

ȘI CALVARUL CONTINUĂ

Două zile de teatru. Două zile în care urmărești viitoarele dive, ți se deteriorează timpanul și nu mai ai poftă de mâncare. Intoxicat de teatru pentru un sezon întreg.

Dacă se mai întâmplă să suporti în fotoliul din spate și ifosele unei actrițe care a terminat conservatorul și a spus două cuvinte la „Regina Maria” sau „Comedia”, te îmbolnăvești subit și de nervi.

— Hm! n'au rutină copiii ăștia!

— Noi când am dat acum un an producția!

— Las'că suntem informate...

— Informații d'astea...

— Te rog până aici.

— Ei taci. N'am voie să vorbesc?

— Știi că ești nostim! Ai dus și tu de două ori tava la „Regina Maria” și faci pe vedeta.

— Să-ți fie rușine.

— Ba ție!

Din loje maestrul Manolescu, se încruntă fioros — tocmai la producția

clasei lui s'au apucat nebunele să se ciorovăiască?

Trec „Gaițele” (bine Angela Costache, Pascal Marco și Tr. Vărășteanu) place în „Romanța” jocul lui Suzi Lara și Ion A. Manolescu și în fine trebuie să apară Madeleine Andronescu în „Dama cu Camelii”. Nu știu cum a fost vedeta lui Sică Alexandrescu.

Am aflat mai târziu că purta un malacov impresionant și că I. A. Manolescu l-a jucat pe Duval tatăl cu țcălice și plete albe. Mai în rol ar fi fost desigur în Armand. Dece să flirteze cu Madeleine numai în „Fata dela Garderobă” pe Calea Victoriei și în luna București? Publicul l-ar fi vrut și pe scena Naționalului.

VALSUL DIN URMĂ

Ultima clasă.

Mă închin.

Bine că a dat Dumnezeu.

Madam Bulandra e în formă. Nu ca boxeurii, adică la punct cu pumnul și antrenamentele, ci are altă pălărie, altă floare la piept. Ca pentru producția elevilor ei.

Alături, în picioare, Făt Frumos — Tony.

Polifem.

Livezeanu, interpretul principal, știe să spuie versuri.

Apare și prima fată a d-nei Bulandra, Cella Dima, și alături de ea, croit parcă din caș, cu o piele de leopard în jurul trupului, Tarzan, molău, G. Bulandra. Scena de dragoste e bună. Din fund răbufnește spart un glas.

— Cred și eu, ăștia se iubesc de-adevărat!

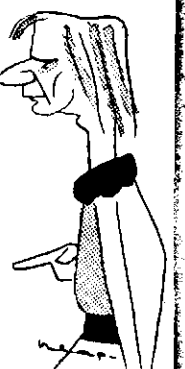
In „Prometeu” impresionează vocea

Cella Dima

Al. Clonaru

Radu Beligan

de buhai a lui Ion Ion, voce pe care interpretul nu știe s'o întrebuințeze. E apoi stângaci, se mișcă urât în scenă.

Cella Dima în „Îndrăgostita” e inferioară lui Jeni Voinescu și G. Bulandra deplasat și prost grimat.

Scapin relevă talentul de comedian al lui Al. Clonaru.

Tânărul elev — acum absolvent — joacă degajat deși câte odată cu nuanțe artificiale. Șmecherul Scapin al lui Moliere e redat cu multă vioiciune și cu un debit verbal pe care ar fi gelos chiar și un actor rutinat.

Tot în „Scapin” trebuie subliniat bătrânul lui Radu Beligan, alt tânăr cu frumoase calități scenice și temperament teatral înscuț.

Scurtă dar admirabilă — apariția lui Ion Ion — într'un personaj grotesc. Urmărind linia aceasta Ion Ion ar putea da mai mult decât în „Prometeu”.

O adevărată și neașteptată creație a reușit G. Bulandra în Ștefăniță Vodă și Livezeanu în Hatmanul Arbore.

P. Mazilu n'a putut scoate prea mult din „Gringoare” fiindcă nu era indicat pentru rol. Ar fi mers cu mai mult succes în altceva. Spune frumos versuri.

După „Gringoare” rudele mai așteptau ceva. Se obișnuiseră și dimineața și după masă cu teatru. Și unde mai pui că și fără cheltuială.

Cortina însă n'a mai catadicsit să se ridice.

Producțiile s'au terminat și din loji au dispărut maeștrii. Sincer scriind trebuie să recunosc că d-na Bulandra a prezentat cea mai bună clasă (deși dăna nu mă agreează fiindcă îi fac totdeauna nasul mare în caricatură).

JOS CORTINA

In piața Teatrului Național, nu mai e nimeni. Ușile sunt oblonite. Nu mai bate nici o cucoană în ele să le deschidă.

Anul ăsta s'au terminat producțiile. Doar o floare a rămas ca amintire pe trotuar, scăpată probabil dintr'un buchet și în ziare or să apară câteva notițe.

Cum vor jumuli ziazele dela chioșcuri, interpreți!

— A scris despre tine?

— Despre mine e ceva?

— Cum? Nimic?

Conservatorul a dăruit teatrei din România asta mare altă absolvenți. Alte diplome. Alte ifose.

N'am văzut într-o producție care a durat cât o expediție la Pol, nici un element excepțional. Meritos da, dar excepțional, nu.

Totuși, mâine sau poimâine absolvenții noștri vor lua cu asalt direcțiunile teatrelor.

— Dați-ne de lucru! Vrem să jucăm! Ne țineți la naftalină!

Unii vor izbuti, deși n'au nimic comun cu scena, alții nu.

Lupta va fi tristă, agrementată poate cu foame și glorie puțină.

Riscurile meseriei.

— Curaj Moissi!

— Noroc Bassermann!

CHESTII...

Cine nu-l cunoaște pe „omul poliglot”?

El este omul reprezentativ al unei generații crescute în crezul cinematografului și al romanului polițist, este personajul cel mai des întâlnit în marea imbulzeală a semi-doctilor și a pseudo-intelectualilor din ziua de azi.

„Omul poliglot” este tânăr și îmbibat până la saturație de ifos exotice.

„Știe” să vorbească franțuzește sau germană, câteva frânturi de englezească dubioasă și merge pe stradă cu capul gol.

Vocabularul lui, împeștriat veșnic cu aceleași fraze-șablon, constituie un adevărat ghiveci lingvistic internațional.

„Poliglitolul” autentic și-a „pus la punct” până și îmbrăcămintea. El poartă deobicei cămăși zăbrele cu dungile unor culori violente, pantaloni de golf, ciorapi albi și pantofi cu limbă dantelată (gen made in Swiss).

Ca să-și completeze „aerul” de gentleman veritabil, „poliglitolul” de cursă lungă e prevăzut în colțul gurii cu o pipă turtită și cafenie, care i se înfige sub buza superioară, lăsată cu nonșalant dezgust în jos.

Vorbele, sau mărâielile vocale pe cari le emite la anumite ocazii, i se scurg înodate și avariate dealungul pipei, căpătând aspectul acustic al unui autentic accent anglo-klaxon.

„Poliglitolul” te salută cu mâinile în

buzunar, bătăindu-ți din nas și printre mâselele înclăștate, un compătimitor „good-morning” și te părăsește rumegându-și pipa și spunându-ți galeș „good night Baby”.

„Poliglitolul” e totdeauna foarte ocupat, chiar când treaba lui de căpetenie e să contemple cu o filozofică neînțelegere, conținutul unui pânar cu „whisky and soda” (N. R. — a nu se citi „skoda”, care e o fabrică de sifoane ceva mai complicate).

Dacă îndrăznești să-l clinești din profunzimea gândului său absent, domnul Poliglot o să-ți răspundă cu o semi-indignare molatecă: „...o! lasă-mă dragă în pace! I am very busy!”.

Cât despre doamna Poliglot, te va lămurii, privindu-și cu duioșie partenerul: „așa e el, darling, very charming!”.

Dar domnul Poliglot, care-ți strigă din depărtare „all right, șefule!” și-ți mulțumește când îl cinstești cu un spirit șpumos spunându-ți cu glas dulce „thank you so much” știe câteodată și franțuzește.

Atunci și-a schimbat înfățișarea, și când te prinde într-o „șuetă 100%” nu te slăbește până nu te lămurește definitiv asupra capacității lui spirituale.

Îți va spune astfel, vorbind lătareț și cu încredere nețărâmură în el: „J'ai venu à la lune de Bucarest pour voir si c'est comme ça de terrible comme on m'a dit à Turloia” adăugând la sfârșit,

că face sacrificul șederii în Capitală „car vous savez, le visage mince, avec de l'argent se tient...”.

Cât despre consoarta distinsului „om poliglot” trebuie să mărturisim că e la înălțimea (intelectuală) a soțului său.

La un „bridge” sau „five o'clock” îi va mărturisi sorbindu-și ceaiul cu vârful buzelor: „știi, ma șer, mi-am luat eri un șapou șarmant” și ca să te convingă adaugă cu nevinovăție: „parole d'honneur, dragă!”.

Dar cuibul acestor perle lingvistice este masa de familie. Acolo, până și odraslele cele mai proaspete, trebuie să-și deschidă pliscul în graiuri streine. Și cum părinții sunt mai accesibili, în multe cazuri, în timpul mesei, copii cari pun în practică adagiul „time is money” își desăfoară aci marile lor acțiuni strategice de „tapaj” financiar, împodobindu-și vocabularul cu stâlcelea ultimelor frânturi prinse la cinematograful din colț, cu reclamă luminoasă.

Părinții satisfăcuți de „progresele” progeniturilor lor, își deschid atunci cu seninătate punga, în timp ce mamele umflându-se în guse cu un aer de atotprotectoare cloști, șoptesc satisfăcute: „C'est comme ça, Mitică, que je sais eduquer mes enfants, car tu sais bien... ich bin so poliglott, franzeusisch, deutch und pian...”.

GRIGORE OLIMP IOAN

ar fi traducerea valorilor analitice în dinamică scenică. Dramatizând vom realiza — alături de valorile analitice ale romanului — valori dramatice corespondente.

Intrucât se cere celui ce dramatizează „un efort efectiv de creație”, el „a preferat întotdeauna și va fi bucuros să-și transpună în textul unei piese, visul lui de o viață, sentimentele, gândurile și elanurile pe care le simte în el și ale lui”.

Romanul este diformat astfel în chiar tema sa inițială și rămâne să constituie un motiv de inspirație doar.

Dintre articolele cari alcătuiesc al patrulea ciclu, Popasuri, se desprinde „Cronica, critică și studiul de estetică dramatică”. In el, d. George Mihail Zamfirescu, constată lipsa unei serioase critici dramatice românești.

După ce vorbește despre felul cum ar trebui făcută cronica dramatică, în legătură cu cel de al treilea congres internațional al teatrului, domnia sa arată, că la noi, cronica dramatică este lăsată în sarcina gazetărilor, care, fatal, în scurtul răstimp ce-i stă la dispoziție nu o poate face decât gazetărește. De aceea singura critică dramatică valabilă, constructivă, ar fi aceea făcută în reviste, aci lipsind influențele externe și de moment.

„Mărturie în contemporaneitate”, în afară de valoarea literară a scrisului d-lui George Mihail Zamfirescu este o carte de preț, prin aceea că pune în discuție numeroase probleme vitale ale teatrului românesc.

IN PROVINCIE

Înflorește o bogată literatură, în mare parte necunoscută Capitalei. Apar reviste serioase, ce au de înfruntat piedici multe, dintre cari nu cea mai reînsemnată este indiferența publicului.

Revista „Pagini Basarabene” de pildă ne-a impresionat prin ținuta sa literară și tehnică.

Socotim ca o datorie să revenim asupra acestei frumoase reviste și o vom face cu deosebită satisfacție în numărul viitor al „Universului Literar”.

PRINTRE

revistele provinciale sunt o seamă de publicațiuni literare ieșite din cercuri școlare.

Am pomenit în câteva rânduri de „Orizonturi”, revistă a asociației profesorilor secundari din Galați, apărută sub atenta îngrijire a neobositului profesor Ioan Ș. Botez.

Apar, deasemenea, în orașele de provincie, o mulțime de reviste ale elevi-

lor de liceu, dintre cari câteva vădese promițătoare calități literare.

La Roșiori de Vede, elevii liceului „N. și I. Anastasescu” scot revista „Mugurăși”.

Vom cita dintre tinerii săi colaboratori pe: Gornescu A. Anton, Roceanu I. Alexandru, Pencea Const., Adă M. Gheorghe, Lețu Mircea, Dumitrescu N. Anton, prozatori, iar dintre poeți: Popescu C., Florescu M. Anghel, Popa I. Marin, Șuruianu Teodor, Rădulescu I. Iancu, Cristea Lucian, Sfințescu D. Emanoil.

Preocupările literare ale acestor tineri sunt cu atât mai demne de semnalat cu cât întărirea mușchilor dela picioare și bătaia organizată între patru frânghii sunt, pentru mulți din tânăra generație, preocupări unice.

UN

mare rol în domeniul dirijării lecturii școlarelor este rezervat antologilor. Până acum însă ele erau făcute cu alte scopuri decât acela de a servi cititorilor.

Antologia d-lor Const. Bondescu și D. Mărăcineanu, concepută după un plan vast, este prima care răspunde menirii sale.

r. st.

CRONICA MĂRUNTĂ

MAȘTI

romanul Majestății Sale Regina Maria, din care am publicat un fragment în numărul trecut al revistei, a văzut lumina tiparului, în editura Socec.

Tălmăcirca românească, deosebit de îngrijită, se datorește doamnei Margareta Miller-Verghy.

D. GEORGE MIHAIL ZAMFIRESCU

a strâns, nu de mult, o seamă din articolele d-sale, apărute în diferite publicații, într'un frumos volum tipărit de harnica editură a Fundațiilor Regale: „Mărturie în contemporaneitate”.

In cartea d-lui Zamfirescu plutește un duh de sinceritate care face lectura pasionantă. Bine documentat, autorul știe să se ferească însă de rigiditatea savanțlăcului pompos.

Primul capitol, Mască pentru mască, evocă figuri ale teatrului românesc: Un Toni Bulandra necunoscut; Pentru Maximilian al generației sale; Victor Ion Popa, pur și simplu; Pentru viața lui Al. Davilla; Pentru memoria lui Al.

Davilla; Nottara în eternitate și adevăr.

Câteva probleme de teatru sunt desbătute în cel de-al doilea capitol, Drum nou prin ceață. Intre altele: Repertoriu și criza teatrală; Teatru contemporan; Formele exterioare ale crizei teatrale.

Adevăruri, ale altora și ale mele, al trilea capitol, rostește răspicat o întreagă serie de adevăruri, unele dure-roase, în legătură cu scena: Eminescu, personaj dramatic; Teatru pentru muncitori; Technica decorului; Destinul teatrelor naționale, ș. a.

Admirabile pagini de roman par a fi acele în care înfățișează pe directorul unui teatru provincial. Din păcate însă e pură și tristă realitate.

D. George Mihail Zamfirescu este împotriva dramatizării romanelor „cu totul inconform” și argumentează just: „Romanul e pagină de analiză, spre deosebire de piesa de teatru, care aservește valorile analitice celui alt imperativ: din